

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Monika Maturová

Specifika ústních a písemných projevů prezidenta

České republiky

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma **Specifika ústních a písemných projevů prezidenta České republiky** vypracovala samostatně s použitím odborné literatury a pramenů, které jsou uvedeny v seznamu literatury.

V Olomouci dne 24. června 2016

.....

Monika Maturová

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych poděkovat zejména vedoucímu práce Mgr. Kamilu Kopeckému, Ph.D. za cenné připomínky a rady při vypracování bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 LEXIKOLOGIE	7
1.1 Slovní zásoba českého jazyka	7
1.2 Útvary českého jazyka	8
1.3 Slovní zásoba vymezená časovou platností	9
1.4 Expresivita slov	9
1.5 Změny slovní zásoby	10
1.6 Významové vztahy	16
2 ZVLÁŠTNOSTI VE VÝPOVĚDI	20
2.1 Výpověď	20
3 RÉTORIKA.....	24
3.1 Dějiny rétoriky.....	24
3.2 Příprava projevu	25
3.3 Dělení projevů	30
4 JAZYK POLITIKŮ	32
5 MILOŠ ZEMAN	35
5.1 Životopis	35
5.2 Projevy	36
5.3 Kontroverze	36

6 ANALÝZA MLUVENÉHO PROJEVU	38
Metodologie	38
6.1 Vánoční poselství	38
6.2 Přednáška na Vysoké škole ekonomické	42
7 ANALÝZA PÍSEMNÉHO PROJEVU.....	48
Metodologie	48
7.1 Kondolence Baracku Obamovi.....	48
7.2 Statusy na síti Facebook.com.....	50
8 SPECIFIKA PROJEVU MILOŠE ZEMANA	52
ZÁVĚR	56
ZDROJE.....	57
Literatura.....	57
Internetové zdroje.....	57
PŘÍLOHY	65

ÚVOD

Politici, jakožto osoby aktivně angažované, zaujímají ve společnosti důležité místo. V České republice lid vykonává moc skrze zvolené zástupce. Takovému principu se říká nepřímá demokracie. První demokratické principy vznikly v řeckých městských státech a s nimi se rozvíjela i rétorika, věda o mluvení. Výborný řečník si snáze naklonil příznivce a tím i moc. Tento princip zůstává dodnes stejný. Od politiků a zejména od prezidenta, představitele našeho státu, čekáme výrazný, přesvědčivý a slušný projev, ať už se jedná například o projev v Poslanecké sněmovně, vánoční poselství, projev na konferenci nebo i nově projev na sociálních sítích. Tímto bych ráda poukázala na fakt, že díky internetu si snadno dohledáme projevy, které jsou zde uloženy. Projevy prezidenta republiky, ale i jiných politiků, jsou na internetu dostupné jak v psané formě, tak i ve formě videí. Internet tedy poskytl nejen ideální prostředí pro snadné dohledání projevů, jejich šíření, ale mnohdy i přetváření. V této práci několikrát zmíním případ tzv. virálních videí, která vznikla za účelem pobavení se na úkor českých politiků, kteří se ve svém přednesu dopustili chyb. Dalo by se tedy říci, že je vyvíjen větší tlak na kvalitu jejich řečnění, ale je tomu tak? Podle ankety, na kterou v této práci odkazuji, lidem spíše nevadí vulgarismy v projevu (vulgarismy, které použil český prezident). Z dalšího průzkumu ale také vyplývá, že našeho současného prezidenta Miloše Zemana volili spíše lidé s nižším vzděláním, zatímco jeho protikandidáta Karla Schwarzenberga lidé s vyšším vzděláním. Množství novinových článků, televizních reportáží ale i virálních videí, která jsou v současnosti populární, mě přimělo zaměřit svou bakalářskou práci na specifika projevu prezidenta Miloše Zemana.

V teoretické stati práce se budu věnovat jazykovědným disciplínám, ale i rétorice. Na základě teoretických poznatků o jazyce charakterizuji jazyk politiků a provedu analýzu jazykových prostředků dvou mluvených a dvou psaných projevů prezidenta republiky Miloše Zemana. Cílem práce je na základě těchto analýz vyvodit specifika, jimiž se Zemanův projev vyznačuje.

1 LEXIKOLOGIE

Lexikologie je jazykovědná disciplína, která se zabývá slovní zásobou jazyka. Její základní jednotkou je slovo. To se skládá z nižších jednotek, fonémů a morfémů, jimiž je zvukově, slovtvorně a tvaroslovně utvářeno. Podílí se na vzniku vyšších jednotek, tj. slovních spojení, vět a textů.¹

Cílem lexikologie je zkoumání inventáře jazykových znaků (výrazů, slov a slovních spojení) a popis teorie slovní zásoby (její hierarchizace, kvantitativní vztahy, původ slov, poměr mezi slovy základními a odvozenými, formální prostředky a způsoby tvoření slov atd.).²

1.1 Slovní zásoba českého jazyka

Slovní zásoba českého jazyka obsahuje asi 250 000 slov. Příruční mluvnice češtiny uvádí, že z toho 5000 až 10 000 slov patří do **aktivní** slovní zásoby, tedy slov, která běžně používáme v naší komunikaci. **Pasivní** slovní zásobou jsou slova, která sice známe, ale zřídka používáme. Pasivní slovní zásoba je ovlivněna zejména četbou a vzděláním. V pasivní zásobě máme zhruba 40 000 výrazů.

Slovní zásoba je tvořena **jádrem** a **periferií**. Jádrem rozumíme nejčastěji používaná slova, periferií slova na okraji slovní zásoby (historismy, slova vyjadřující již neexistující skutečnost, např. *platněř* a archaismy, slova zastaralá, např. *dějeprava*).³

1.1.1 Obohacování slovní zásoby

Slovní zásoba českého jazyka je obohacována těmito způsoby:

1. Odvozování (derivace).
2. Skládání (kompozice).
3. Zkracování (abreviace).
4. Přejímání z jiných jazyků.
5. Spojováním do sousloví.
6. Přenesením významu.

¹KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 65.

²ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. 2. vyd. Olomouc: Rubico, 2008, s. 147.

³KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 92-93.

1.2 Útvary českého jazyka

Češtinu dělíme na spisovnou a nespisovnou. Do spisovné češtiny patří i hovorová čeština. Do nespisovné češtiny se řadí nářečí, obecná čeština, slang a argot. Národní jazyk je jazyk, jímž hovoří příslušníci určitého národa.

1.2.1 Hovorová čeština

Hovorová čeština je mluvenou formou spisovného jazyka. Od psané formy se liší některými výrazy, které stojí na hranici mezi spisovnou a obecnou češtinou (*máma/matka, motorka/motocykl*), délkou vět, slovosledem atd. V hovorové češtině se uplatňuje zejména dialog, v psané zejména monolog.

1.2.2 Obecná čeština

Obecná čeština je nespisovný jazykový útvar, který vznikl ze středočeského interdialektu. Kvůli jejímu rozšíření pronikají její prvky do spisovné češtiny, zejména hovorové (*holka, kluk, bál* atd.). Obecnou češtinu používají i politikové, například v souvětí „*Krise je v tom, že tento stát často řídí lidi, který na to nemaj, nemaj žádné zkušenosti, nikdy nepracovali pořádně a nevědí jak na to,*“⁴ které pronesl Andrej Babiš na Fóru Zlaté koruny dne 8. ledna 2013. Andrej Babiš bývá za svůj projev často kritizován, poslanec Daniel Korte dokonce žádal, aby byly ministrovy projevy překládány do spisovné češtiny a také podal žádost o posouzení Babišova projevu Ústavu pro jazyk český Akademie věd ČR.⁵ Odborný posudek ředitele Ústavu příkládám v příloze.

1.2.3 Nářečí (dialekt)

Další nespisovnou složkou českého jazyka je nářečí. Dialektismy jsou slova, jejichž užívání je vymezeno místně (např. slovo peřina: *duchna, svrchnice, devětnice, poduška, velká peřina*). Patří sem i regionalismy, tedy moravismy a čechismy (*rožnout/zhasnout, borůvka/stínka*), což jsou slova, která jsou typická pro velkou část Moravy nebo Čech.

⁴ BABIŠ, Andrej. *XIV. Fórum Zlaté koruny – Prezident pro cestu z krize – celý záznam*. Youtube.com. [online]. 2. 4. 2016 [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?list=PL_9KkNQT6oSsv428xthTH16fAjsSp5bU0&v=yJRc5Z97ico

⁵ SVOBODOVÁ, Věra. *Hatmatilka nevdí, ale vulgární politik jako by ukazoval holou řiť, miní jazykovědec*. Lidovky.cz. [online]. 3. 4. 2016 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/hatmatilka-nevadi-ale-vulgarni-politik-jako-by-ukazoval-holou-rit-mini-jazykovedec-gez-/zpravy-domov.aspx?c=A140517_161728_ln_domov_vsv

1.2.4 Slang, profesní mluva a argot

Jedná se o sociálně vymezené složky jazyka, taktéž nespisovné útvary. Zatímco **slang** je soubor slov a frází užívaný zájmovou skupinou (např. politický slang: *porcování medvěda* – projednávání státního rozpočtu, *kmotři* – pojmenování Mirka Topolánka pro lidi, kteří spojují byznys s politikou),⁶ **profesní mluva** je soubor termínů a frází užívaných zaměstnanci při pracovním procesu (např. mluva lékařů: pacient – *pacoš*, jednotka intenzivní péče – *jipka*, zmeřit – *exnout*). **Argot** je mluvou spodiny (zlodějů, mafiánů, prostitutek aj., tedy lidí, kteří chtějí pravý význam slov zakrýt). Patří sem například slova: pistole – *stříkačka*, policie – *benga*, *chlupatý*.⁷

1.3 Slovní zásoba vymezená časovou platností

Na periferii lexikálního systému se nachází slova zastarávající a slova nová. Mezi slovy zastaralými najdeme již dříve zmiňované historismy a archaismy. Naproti tomu slova nová, tzv. neologismy, jsou slova, která pojmenovávají nově vzniklou skutečnost a nejsou ještě pevně zakotvena v povědomí mluvčích. Postupně se dostávají do jádra jazyka (např. slova *zviditelnit*, *zohlednit*). Některé neologismy se neuchytily vůbec (např. snahy českých obroditelů o zařazení slov jako *zpěvořečnost* – básnictví, *páchnidlo* – voňavka, *čistonosoplona* – kapesník). V současné době neologismy představují zejména slova přejatá z angličtiny (*briefing*, *leasing*).⁸

1.4 Expresivita slov

Expresivní slovo na rozdíl od slova neutrálního obsahuje pragmatickou významovou složku, která vyjadřuje vztah mluvčího ke sdělovanému. Slovo může mít expresivní charakter i bez kontextu (*děťátko*, *malinký*, *barák*) nebo je jeho expresivita dána až kontextem (např. slovo *klacek* je neutrální, ale ve smyslu *klacek – hoch* je expresivní).

Expresivní slova mohou být kladně nebo záporně zabarvená. Některá, jako dětská slova a slova záporně zabarvená, jsou nespisovná. Mezi slova kladně zabarvená patří

⁶ KOLÁŘ, Petr. *Před pěti lety Topolánek vypustil „kmotry”. Dodnes nelituje*. Idnes.cz. [online]. 3. 4. 2016 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/pred-peti-lety-vpustil-topolanke-daliku-seznam-kmotru-ktery-poskodil-ods-16l-/domaci.aspx?c=A141120_2117203_mfdnes_ffr

⁷ KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 93-94.

⁸ KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 94-95.

familiární slova (užívají se v důvěrném styku blízkých osob, např. *miláček, zlatíčko*), **hypokoristika** (domácké obměny jmen, např. *Jožka, maminka, brácha*), **dětská slova** (*papat, spinkat, koko*) a **eufemismy** (slova zjemňující, např. zemřít – *zesnout*). Mezi záporně zbarvená slova řadíme **pejorativa**, tedy slova hanlivá (*šmelinář*). K nim řadíme i slova zveličelá, tzv. **augmentativa** (*chlapisko, babizna, psisko*). Dalšími záporně zbarvenými slovy jsou **slova zhrubělá** (*tlama, žrát*), a **dysfemismy**, tj. opak eufemismů (zemřít – *chcípnout*, nevědět – *být mimo*, má psychickou nemoc – *šplouchá mu na maják*).⁹

V řeči politika by se rozhodně neměly objevit **vulgarismy**, i když praxe nasvědčuje něčemu jinému. Ojedinelé použití nadávky může na posluchače silně zapůsobit, autor vulgarismem klade velký důraz. Jako příklad uvádíme větu Mirka Topolánka (2009): „*Sakra chceme, nebo nechceme!*“¹⁰

1.5 Změny slovní zásoby

Slovní zásoba jazyka je proměnlivá. Je ovlivňována mimojazykovými (historické změny), psychickými (rozvoj poznání a myšlení) a jazykovými (vývoj lexikálních jednotek je ovlivňován jejich postavením v proměňujícím se jazykovém systému) faktory.

Slovní zásoba se mění těmito způsoby, z nichž si některé dále popíšeme:

1. Tvořením nových slov: odvozování, skládání, zkracování.
2. Významovými změnami existujících slov: metafora a metonymie.
3. Vznikem ustálených slovních spojení: víceslovná pojmenování a frazémy.
4. Přejímáním cizích slov: podle způsobu a míry přizpůsobení, podle původu.
5. Zánikem slov.¹¹

⁹ KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 95-96.

¹⁰ TOPOLÁNEK, Mirek. *DOKUMENT: Úvodní projev Mirka Topolánka na kongresu ODS*. Idnes.cz. [online]. 3. 4. 2016 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/dokument-uvodni-projev-mirka-topolanka-na-kongresu-ods-piw-/domaci.aspx?c=A091121_134843_domaci_ban

¹¹ KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 96-102.

1.5.1 Tvoření nových slov

1.5.1.a Odvozování

Při procesu odvozování se ke slovtvornému základu přidávají předpony a přípony.¹²

Často se setkáváme s odvozeninami jako *politik* (od substantiva politika), *zastupitelstvo* (od substantiva zastupitel), *miliardář* (od substantiva miliarda), *posudek* (od slovesa soudit), *vyhláška* (od slovesa vyhlásit), *zkorumpovaný* (od slovesa zkorumpovat).

1.5.1.b Skládání

Skládáním se tvoří slovo ze dvou až tří slovtvorných základů spojených koněkem, např. -o- (Ind-o-evropan).¹³ Dalšími takovými slovy jsou například: *místodržitel*, *zlatokop*. Karel Schwarzenberg použil (v rozhovoru pro Právo, 2009) pro označení členů KDU-ČSL¹⁴ složeninu „černoprdelníci“: „Zaznamenávám při každé diskuzi, že způsob, jak se u nás politika dělá, se většinou lidí hnuší, nehledě na to, jestli ji dělá modrý pták, socan či černoprdelník.“

1.5.1.c Zkracování

Zkracování se v politice uplatňuje zejména ve tvoření zkratk názvů politických stran (např. ODS). V tomto případě se jedná o zkratky graficko-fonické (můžeme je číst jako nezkrácené sousloví – *Občanská demokratická strana* nebo po písmenech *ó-dé-es*). Dalšími graficko-fonickými zkratkami jsou zkratky názvů institucí jako Národní kontrolní úřad (NKÚ), Česká obchodní inspekce (ČOI), Česká národní banka (ČNB), Organizace spojených národů (OSN).

Setkáváme se i se zkratkami čistě grafickými, které se vyskytují v psaném projevu a vyslovují se celé. Sem patří například akademické tituly (*Ing.* Miloš Zeman) a vojenské hodnosti (*pplk.* – podplukovník, *mjr.* – major).

¹² KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 109-110.

¹³ tamtéž

¹⁴ Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

1.5.2 Metafora a metonymie

1.5.2a Metafora

„Její podstatou je strukturování jedné oblasti jazyka (myšlení) podle struktury jiné oblasti jazyka (myšlení).“¹⁵ Jedná se o pojmenování na základně vnější podobnosti (například ručička hodin je tvarově podobná ruce – končetině). Metafora se týká **tvaru** (*zub* – v ústech, na pile), **rozsahu** (*hromada, hora* – velké množství), **umístění** (*hlava* – horní část, *pata* – spodní část), **barvy** (*krvavý, nebeský, cihlový*), a **funkce** (*ručička* – u hodinek, *hlava* – státu, *bariéra* – abstraktní překážka). Druhem metafory je i **personifikace**, tedy přenesení vlastnosti živé bytosti na věc neživou nebo pojem. Personifikace se týká slovesa (*čas ubíhá, hodiny jdou*).

Metaforu bariéry použil Václav Klaus (2009): „*Různé bariéry a překážky nadále přetrvávají a rozhodování na úrovni Bruselu je jistě více, než by bylo optimální.*“¹⁶

Metaforou v politice se zabývá např. článek Petra Druláka v Mezinárodní politice. Metafory zde dělí podle abstraktních pravidel: „*Například metafora ‚Evropa je společným domem‘ říká, že něco z toho, co víme o domech (zdrojová oblast), můžeme použít při reflexi a přetváření Evropy (cílová oblast). Získáváme tak abstraktní pravidlo EVROPA JE DŮM, kterému se říká konceptuální metafora (označovaná velkými písmeny).*“¹⁷ Dalším pravidlem je STÁT JE TĚLO, tedy usazená, zažitá metafora (např. hlava státu). Naopak pravidlo ČESKOSLOVENSKO JE JAKO DVOJDOMEK je nekonvenční metafora.

1.5.2b Metonymie

Metonymie je pojmenování na základě vnitřní souvislosti. Lze si ji představit jako druh elipsy (*vypít sklenici* neznámá vypít sklo, ale tekutinu v ní). Rozlišuje se na strukturní, kontextovou a etymologickou. **Strukturní metonymie** značí přenášení souvislosti z abstraktního jevu na konkrétní (přenos děje na osoby: vládnutí - *vláda*, děje na věc: psaní – sloveso, *psaní* – dopis, přenos děje na místo: zatačet – *zatačka*, přenos z vlastnosti na nositele: opuštěný dům – *samota*, přenos povolání na místo: *pekařství*, materiálu na výrobky: *zlato*, nádoby na její obsah: *sklenka*), **kontextová** značí přenesení jména autora na název díla (Číst

¹⁵ KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 97-98.

¹⁶ KLAUS, Václav. *Projev prezidenta republiky v Evropském parlamentu*. Klaus.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/229>

¹⁷ DRULÁK, Petr. *Metafory v mezinárodní politice*. iir.cz: Mezinárodní politika. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.dokumenty-iir.cz/MP/MPArchive/2005/MP022005.pdf>

Čapka) nebo přenesení jména místa na událost (*Waterloo, Bílá Hora*) a **etymologická metonymie (apelativizace proprií)** znamená přenos vlastního jména osoby nebo místa na obecné označení jevů a věcí (např. *jidáš* – pečivo, *watt, rentgen* – fyzikální jednotka, *donjuan* – sukničkář).

Druhem metonymie je **synekdocha**, která je nejčastěji založena na souvislosti části a celku. Pojmenování části se přenáší na celek (*kolo* – součást jízdního kola se používá pro pojmenování celku) nebo se celek používá pro pojmenování části (*celé město bylo na nohou, čaj, tabák*).¹⁸

Častou metonymií v politice je přenášení názvu instituce (státu) na její členy (obyvatele): „*Ted' konečně řeknu a doufejme, že si to všechna **Bakalova média** napíší, i **Česká televize** – přidělená dotace byla ve výši 49 997 443,29 korun, z toho evropských peněz 42 578 135,80.*“¹⁹ V tomto souvětí Andreje Babiše, které je vytrženo z projevu, na kterém hovořil o kauze „Čapí hnízdo,“ je přenesen název instituce Bakalova média a Česká televize na osoby, které v nich pracují. Další často používanou metonymií spatříme ve větě Václava Klause (2007): „*Nenapomohly tomu ani dlouho očekávané **volby**.*“²⁰ Slovo volby je přenesením názvu děje na způsob provedení (tedy hlasování lístky).

1.5.3 Ustálená slovní spojení

Na rozdíl od volných spojení slov, která vznikají v aktuálním kontextu (*hlava – lidská, velká, dědova*) existují i spojení ustálená, která mají charakter celistvých lexikálních jednotek a jsou chápána jako celek. K ustáleným slovním spojením patří víceslovná pojmenování a frazémy (frazeologismy).

1.5.3a Víceslovná pojmenování

Tyto lexikální jednotky mají většinou podobu termínů, pojmenovávají dosud nepojmenovanou realitu. Pomocí více slov utváří jeden pojem. Bývají zpravidla dvouslovná (*ústřední výbor*), ale mohou být i víceslovná (*ústřední revizní komise*). Skládají se z části určující a určované. Určující část upřesňuje část určovanou. U víceslovných pojmenování

¹⁸ KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 98-99.

¹⁹ BABIŠ, Andrej. *PŘEPIS: CO PŘESNĚ ŘEKL ANDREJ BABIŠ K ČAPÍMU HNÍZDU VE SNĚMOVNĚ*. Neovlivni.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://neovlivni.cz/prepis-co-presne-rekl-andrej-babis-k-capimu-hnizdu-ve-snemovne/>

²⁰ KLAUS, Václav. 2007: *Václav Klaus*. Rozhlas.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/data/_zprava/od-tgm-k-zemanovi-poslechnete-si-vanocni-a-novorocni-projevy-vsech-prezidentu-1436738#2007-klaus

často dochází k univerbizaci, kdy za účelem zkrácení tvaru vytvoříme jedno slovo (motoristický hotel – *motel*).²¹

1.5.3b Frazeologismy

Frazeologismy (nebo také frazémy) vznikají nejčastěji v hovorovém jazyce na základě metaforického přirovnání a postupně se stávají trvalou součástí jazyka. U frazeologismů dochází k oslabení významu jednotlivých slov – analýza jednotlivých slov neumožní frazeologické konstrukci porozumět, pokud neznáme přenesený význam. Proto se frazeologismy těžce překládají, jsou typické pro určitý jazyk a význam je jasný zejména rodilým mluvčím jazyka. Například pro české rčení *vzít nohy na ramena* existuje anglický ekvivalent *to show a clean pair of heels*, který v doslovném překladu znamená *ukázat čistý pár podpatků*.²²

Pro frazeologismy je typická metaforičnost a expresivnost (*udělat díru do světa, lézt někomu krkem*), často se v nich uchovávají jinak nepoužívané archaismy (*kuje pikle*) a monokolokabilní prvky (*mít pré*), tedy prvky, které se jinak v jazyce neobjevují.²³

Frazeologismy můžeme dělit na nevětné a větné. **Nevětné** se do vět zapojují až v konkrétních kontextech a může se měnit jejich gramatický tvar. K frazémům nevětným řadíme ustálená přirovnání – **rčení** (*být jako na trní* – (někdo) *je jako na trní*). Tato přirovnání naznačují větnou strukturu, avšak některé pozice ve větě obsazují až v konkrétních kontextech. **Frazeologismy větné** mají podobu hotové věty nebo souvětí, do textu se zapojují jako celek. Patří mezi ně **pořekadla** (*Nové koště dobře mete.*), **pranostiky**, které se týkají atmosférických jevů v průběhu roku nebo také zemědělských prací (*Svatá Anna, chladna z rána.*), **příслови** jsou výroky nesoucí mravní ponaučení (*Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá.*). V Příruční mluvnici češtiny jsou mezi větné frazémy řazena i **okřídlená slova** (*Veni, vidi, vici*), tedy výroky slavných osobností, zde Caesarův.²⁴

²¹ KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 70.

²² ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. 2. vyd. Olomouc: Rubico, 2008, s. 30.

²³ KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 71.

²⁴ KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 71-73.

1.5.4 Přejatá slova

Slovní zásoba přejímá slova z jednotlivých vrstev národního jazyka (například z nářečí) nebo z jazyků jiných. Slova přejatá z jiného jazyka pojmenovávají nové skutečnosti (*telefon, raketoplán, komputer*) nebo mají synonymní charakter (rozsudek – *ortel*, jaro – *vesna*). Často jsou přejímány termíny, které jsou mezinárodně srozumitelné (*subjekt* – osoba). K přejímání z jiného jazyka je podmíněno politickými, ekonomickými a jazykovými kontakty se zahraničím.

1.5.4a Přejatá slova podle způsobu a míry přizpůsobení

Čeština má tendenci přejatá slova zařazovat do domácího hláskoslovného a morfologického systému. Zde je dělení přejatých slov podle Příruční mluvnice češtiny:

1. Lexikální jednotky citátové: zachovávají si svůj původní pravopis, neskloňují se. Patří sem například slova *science fiction, fair play* atd. Řadíme zde i okřídlená slova, tedy citáty skutečných výroků (*Heureka!*).
2. Lexikální jednotky částečně přizpůsobené: slova, u nichž víme, že jsou cizí, ale je tendence je počešťovat (*komputer* i *komputer, briefing* i *brífink, meeting* i *mítink*).
3. Lexikální jednotky zdomácnělé: slova, která se českému systému přizpůsobila před dávnou dobou, nemusíme rozeznat, že nejsou českého původu (*košile, škola, klika, anděl*).

Zvláštním případem přejímání cizích slov jsou **kalky**. Dochází k přesnému napodobení cizího vzoru slova, např. slovo *mytho/logia* – *báje/sloví*.

1.5.4b Přejatá slova podle původu

Čeština v minulosti přejímala zejména slova **latinská** (*doktor, kříž, herbář*) a **řecká** (*republika, demokracie, senát, patos*). Množství slov přejala z **němčiny** (nebo zprostředkovaně přes němčinu) a to zejména kvůli územní blízkosti a tím pádem intenzivním vztahům s Němci (*klik, taška, klempíř, šichta, lajsnout, fantazírovat*). V době národního obrození se výrazy často přejímaly ze slovanských jazyků, například z **polštiny** (*báje, půvab, věda*), **ruštiny** (*chrabrý, příroda*), **slovenštiny** (*zástava, zbojník*) a **srbocharvátštiny** (*junák, snacha*). Z **italštiny** se do češtiny dostaly zejména hudební termíny (*intermezzo, soprán*), z **angličtiny** sportovní a počítačová terminologie atd. (*start, fotbal, tenis, sport*),

z **francouzštiny** slova týkající se módy (*blůza, baret, manžeta, fazóna*). Menší množství slov čeština přejala i z exotických jazyků, jako je **arabština** (*alkohol, káva, trafiká*), **turečtina** (*jogurt, klobouk*), **hindština** (*džungle, jóga*), **čínština** (přes ruštinu *čaj*, přes angličtinu *kečup*) nebo z **indiánských jazyků** (*vigvam*).

Ke slovům přejatým řadíme i slova mezinárodní, tzv. **internacionalismy**. Nejčastěji pochází z latinských nebo řeckých slov a často bývají uměle vytvořeny (*automobil, motocykl*). Často jimi bývají termíny (*psychologie, filosofie*). Charakter internacionalismů dnes mají i slova přejímaná z jiných jazyků (např. italské hudební termíny).

Slov, která byla přejata jinými jazyky z češtiny, není mnoho, ale patří mezi ně výrazy jako například *klobása, křen, povidla* (ta se rozšířila do rakouské němčiny), *polka, pistol*. Mezinárodním výrazem se stalo české slovo *robot*, jehož autorem Josef Čapek a jeho bratr Karel Čapek jej poprvé použil ve své hře R.U.R.²⁵

V jazyce politiků se taktéž vyskytuje množství přejatých slov, především z řečtiny (*senát, demokracie, republika, politika, problém, organizace*) nebo z latiny (*advokát, kongres, socialismus, revoluce, plán, funkce*), ale i z francouzštiny (*ministr, buržoazie, kontrola, finance*) či italštiny, a to zejména pojmy týkající se peněz (*kapitál, kapitalista, milion*).

Podle Marie Těšitelové jsou nejčastějšími zdroji přejímání slov v češtině latina a řečtina (asi 63 %) a jde tedy o internacionalismy. „*Jde tedy o slova, která se týkají převážně problémů ekonomických, politických, kulturních, problematiky vědy a techniky.*“²⁶

1.6 Významové vztahy

1.6.1 Synonymie

Synonymie je vztah mezi výrazy, které mají stejný význam ale jinou formu. Schopnost vyjádřit jeden jev více způsoby je jednou ze základních vlastností jazyka.²⁷

Tento fakt může být využit různými způsoby. Pokud nechceme používat stejné slovo stále dokola, v projevu ho můžeme nahradit synonymem. V odborných projevech je častější

²⁵ KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 100-102.

²⁶ TĚŠITELOVÁ, Marie. *O přejatých slovech v češtině z hlediska kvantitativního*. sas.ujc.cas.cz: Slovo a slovesnost. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3345>

²⁷ KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 79.

používání cizích výrazů než některých českých synonym (například *lingvistika* – jazykověda, *gramatika* – mluvnice, *substantivum* – podstatné jméno atd.). To platí i pro politické prostředí. Politický řečník by měl volit výrazy podle odbornosti publika. Podle článku Karla Erbana cizojazyčných synonym užíváme i kvůli tomu, že nám český ekvivalent připadá všední: „*Při vítání rumunského krále v naší republice jsme slyšeli v rozhlase jen o králově suitě, protože suita je slavnostnější než obyčejný průvod nebo družina. Textilní dělnictvo, textiláci jsou modernější a oblíbenější než starosvětští přadláci. A tak často cizí slovo slouží více méně jen lidské marnivosti: rčení ‚v naší večerní relaci‘ je efektnější než prosté ‚v našem večerním vysílání‘. Podobně je tomu, když místo zdůrazňování skutečnosti akcentujeme fakt anebo když stanovisko druhého nechceme prostě přijmout a raději je akceptujeme.*“²⁸ Dále je cizích výrazů využíváno, pokud nechceme vyslovit český ekvivalent (kvůli nevhodnému obsahu, ale i rafinovanosti): „*V politickém životě pak dnes často čteme o dynamických státech a o jejich expansi, což je záměrná náhrada za slova přesnější, ale méně pěkná a honosná. O dynamismu napsal F. Peroutka v Přítomnosti (XIII, 805): ‚Dynamismus bývá jen moderní výraz pro zastaralé slovo chtivost. Dnes už není lupičských státníků, jsou jen státníci dynamičtí.*“²⁹

1.6.1.a Úplná synonymie

K úplné synonymii dochází při totální shodnosti všech významových rysů, slova jsou stoprocentně zaměnitelná. Nejblíže k úplné synonymii mají české překlady cizích slov (*computer* – počítač, *lingvistika* – jazykověda). Blízko k ní mají i dvojice *pěkný* – *hezký*, *hrozně* – *strašně*, avšak nejsou zaměnitelná ve všech kontextech anebo se nevyskytují se stejnou frekvencí.

1.6.1.b Částečná synonymie

Slova částečně synonymní, která jsou v jazyce častější, se překrývají základním významem, avšak okrajovým významem se liší. Částečnou synonymii dělíme na idiografickou a pragmatickou. **Idiografická synonyma** se liší v oblasti věcného významu a označují velmi blízké skutečnosti (*chytrý* – *moudrý*). **Pragmatická synonyma** se dělí

²⁸ ERBAN, Karel. *Proč užíváme cizích slov*. nase-rec.ujc.cas.cz: Naše řeč. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3149>

²⁹ ERBAN, Karel. *Proč užíváme cizích slov*. nase-rec.ujc.cas.cz: Naše řeč. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3149>

na **emocionální** (vyjadřují hodnotící postoje: *dědeček – dědek*) a **stylistická** (slova se liší jejich využitím v různých oblastech, jako je hovorovost/ neutrálnost, např. *malér – nehoda*).³⁰

1.6.2 Hyperonymie – hyponymie

Vztah mezi jednotkami, které vyjadřují nadřazený a podřazený pojem. **Hyperonyma** jsou slova nadřazená (*rostlina* je nadřazená slovu *pampeliška*). **Hyponyma** jsou slova podřazená. Jedno slovo však nemusí být ve všech případech nadřazené nebo podřazené. Například slovo *savec* je nadřazené slovu *medvěd*, avšak podřazené slovu *obratlovec*. Tento fakt svědčí o vícestupňové hierarchické struktuře jazyka. **Kohyponyma** jsou slova na stejné úrovni (části těla: *nohy, trup, hlava, ruce*).³¹

1.6.3 Antonyma

Antonyma jsou slova významově opačná. Nejsou častým jevem, ne každé slovo má své antonymum (*kniha, mouka*). Antonyma dělíme na **lexikální**, ta jsou tvořena slovy nepřibuznými (*moudrý/hloupý*) a **slovotvorná**, která vznikají přidáním **předpon** ne-, ni-, bez-, proti-, an-, a-, i-, in-, anti-, kontra- (*nespolehlivý, bezcenný, protivládní, anormalita, asociální, iracionální, intaktní, antisemitismus, kontrarevoluce*) nebo se vyskytují jako **antonymní složeniny** (*maloobchod/velkoobchod*) nebo **souslovná antonyma** (*červené víno/bílé víno*).³²

V politice se setkáváme například s těmito antonymy (vybráno z novinových titulků): protivládní („*Protivládní iniciativy chystají v neděli demonstraci na Václavském náměstí*“)³³ nebo kontrarevoluce („*Kontrarevoluce normálních lidí a poslání občanských demokratů*“).³⁴

1.6.4 Polysémie a homonymie

Polysémie neboli slova mnohoznačná, jsou slova, která se stejně píší a stejně zní, ale mají jiný význam. Na rozdíl od homonymie je však mezi těmito slovy genetická

³⁰ KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 80.

³¹ KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 82-83.

³² KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 85.

³³ WIRNITZER, Jan. *V neděli odvoláme Nečase a Zeman jmenuje naši vládu, burcuje iniciativy*. Idnes.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/demonstrace-7-dubna-na-vaclavskem-namesti-fpo-/domaci.aspx?c=A130404_134414_domaci_jw

³⁴ FIALA, Petr. *Kontrarevoluce normálních lidí a poslání občanských demokratů*. ODS.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/region.plzensky/clanek/7974-kontrarevoluce-normalnich-lidi-a-poslani-obcanskyh-demokratu>

příbuznost (*oko na punčoše, polévce* nebo *orgán* se jeví jako naprosto rozdílná skutečnost, avšak vychází z předpokladu, že oko je v každém z příkladů kulaté, tedy podobné). Dalšími mnohoznačnými slovy jsou *koruna, ucho, noha, ručička* atd. Naproti tomu u **homonym** neshledáváme žádnou genetickou příbuznost, shoda tvaru slov je čistě náhodná (*kolej* – internát, *železniční, objetí* – fyzický kontakt nebo podstatné jméno vytvořené ze slovesa *objet*). Opakem homonym jsou synonyma (pro jednu skutečnost existuje více tvarově odlišných výrazů, zatímco homonyma jsou slova, kdy jeden výraz má více významů). Některá homonyma jsou **částečná**, například slovo *los*, které pojmenovává zvíře nebo výherní tiket se při jednotlivých významech nemusí shodovat ve vzoru (*pán/hrad*) a tím pádem v pádech (*bez losa/bez losu*). U této látky lze dále zmínit nepravá homonyma, tedy homografy (slova se stejně píší, ale jinak vyslovují, např. slovo *panický* značí panice nebo strach), homofony (slova se jinak píší a stejně vyslovují, např. *objet/oběd, mít/mýt*). Homonyma mohou vznikat i **rozpadem polysémie** (už nám není známá genetická souvislost). K takovým slovům patří například *vlna* – ovčí produkt nebo tvar. K homonymům mají blízko **paronyma**, tedy slova podobná (*adoptovat/adaptovat, bojler/brojler, kosmetický/kosmický*).³⁵

O tom, že k jejich záměně dochází, svědčí například věta Miloše Jakeše: „*Měli tam bojler, já nevím, asi deset tisíc měli těch broj – brojlerů a měli sedm prasat.*“³⁶

³⁵ KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 89-91.

³⁶ JAKEŠ, Miloš. *Přepis části projevu generálního tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše v Červeném Hrádku dne 17. července 1989*. Totalita.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/txt/txt_o_jakesm_text_hradek_01.pdf

2 ZVLÁŠTNOSTI VE VÝPOVĚDI

Předpokladem úspěšného řečníka jsou velmi dobré vyjadřovací schopnosti. Proto se v této kapitole zaměřím na zvláštnosti ve výpovědi, kterých si zejména v mluveném projevu můžeme povšimnout. Zvláštnostmi ve výpovědi jsou například subjektivní slovosled, nevhodný pořádek slov ve větě, modifikace, parazitická slova nebo nadužívání ukazovacích zájmen. Některé ze zvláštností projevu nelze automaticky pokládat za chybné, řečník jich naopak využívá záměrně, zatímco jiné zvláštnosti chybné skutečně jsou. Ty se vyskytují zejména u nepřipravených projevů nebo u projevů, kdy řečník sice je připraven, ale je například nervózní.

2.1 Výpověď

Výpověď je realizovaná věta – zakotvená v dané komunikační situaci. „*Pod pojmem komunikační situace (kontexty) je třeba rozumět komplexy (sociálních, psychických a řečových) faktorů a podmínek, které ovlivňují původce jazykových projevů při formulování výpovědi.*“³⁷ Mluvčí by měl volit jazykové prostředky přiměřeně dané komunikační situaci, jen tak dosáhne svých komunikačních záměrů. Komunikaci ovlivňuje míra společné znalosti a zkušenosti komunikantů, společná pracovní nebo zájmová činnost, sociální vztah mezi komunikanty (symetrický nebo nesymetrický), prostředí, v němž se projev realizuje (formálnost x neformálnost), záměr projevu, médium (jazyk psaný nebo mluvený) a řečový kontext (vše, co již bylo k danému tématu řečeno).³⁸

Výpověď může mít podobu jednoduché věty nebo souvětí. U mluveného projevu bývá konec jednotlivých výpovědí signalizován intonací (kadencí, antikadencí), u projevu psaného tečkou, vykřičníkem, otazníkem, někdy i středníkem a dvojtečkou.³⁹

³⁷ KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 568.

³⁸ KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 568-569.

³⁹ KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 568.

Nyní si uvedeme některé zvláštnosti, které se ve výpovědi mohou objevit:

2.1.1 Subjektivní slovosled

Při záměru zdůraznit některou část věty volíme subjektivní slovosled slov. Například věta *Šla jsem koupit pět jablek* (objektivní slovosled) postupuje výběrem slov od tématu (část výpovědi, o níž se něco říká) k rémě (co se říká), avšak ve větě *Pět jablek jsem šla koupit!* jsme zdůraznili rématickou část věty tím, že jsme ji postavili před část tematickou.⁴⁰

2.1.2 Výpovědní modifikace

Důsledkem situační zakotvenosti výpovědi jsou modifikace větných struktur. Například pro zjednodušení a urychlení komunikace není nutné použít celou větu („*Vyhod' papírek do koše!*“), počítáme s tím, že adresát porozumí i jednoduššímu tvaru, tedy výpovědi („*Vyhod' to!*“). Není nutné mluvit v úplných větách, neopakujeme to, co již bylo řečeno („*Šla jsem ven s Pavlem. Celou dobu byl veselý (on).*“), ale říkáme to, co je důležité, nové. Modifikace výpovědi dělíme na **motivované** a **nemotivované**, tedy podle toho, zda je jejich užití záměrné a správné nebo chybné. Zde uvádím ty, které budou pro můj budoucí rozbor významné.

2.1.2.a Modifikace motivované

1. **Elipsa.** Elipsou rozumíme záměrné vynechání toho, co si může příjemce promluvy vydedukovat. Nejčastěji dochází k vynechání predikátu (*Kdo by si dal zákusek? – Petr.*) nebo například podmětu (*Alena nedorazila. () Měla horečku.*), ale i jiných větných členů.
2. **Substituce vedlejších vět.** Při substituci dochází k nahrazení vedlejší věty nevětným výrazem: *Mrzí mě to, co se stalo na chalupě* → *Mrzí mě ta chalupa.*
3. **Parcelace.** Při parcelaci záměrně (abychom na ně dali důraz) osamostatňujeme části výpovědi. Například větu *Včera v noci jsem viděla Martinu se Zdenou jít krást švestky* můžeme rozčlenit na fragmenty: *Včera v noci jsem viděla Martinu! Se Zdenou! Šly krást švestky!*

⁴⁰ LOTKO, Edvard. *Kapitoly ze současné rétoriky*. 2. vyd., aktualiz. a rozš. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, s. 58.

4. **Kompletace.** Kompletace si můžeme všimnout především u nepřipraveného mluveného projevu, kdy k výpovědi potřebujeme ještě něco doplnit: *Vezmu si tento zákusek... a ještě trubičky... a také dvě laskonky...*
5. **Apoziopeze.** Nedokončená výpověď: *Já tě asi...*
6. **Proziopeze.** Naopak od apoziopeze, u proziopeze není úplný začátek výpovědi. Bývá nahrazen například gestikulací: *...moje žena.*
7. **Osamostatnění větného členu.** Osamostatnění některého větného členu (podmět, sloveso, předmět, příslovecné určení) pomáhá při záměru zdůraznit nějakou skutečnost: *Řekl mu to Pavel → Byl to Pavel, kdo mu to řekl!* Jedná se o subjektivní slovosled, réma předchází tématu.
8. **Vsuvka.** Vsuvka rozvíjí sdělení, odděluje se čárkami: *Já, abych pravdu řekla, nic nevím.*⁴¹

2.1.2.b Modifikace nemotivované

Jako typické odchylky od pravidelné gramatické stavby vět E. Lotko uvádí tyto:

1. **Anakolut.** Vyšínutí z vazby. Často k němu dochází při improvizaci: *My jsme ráno, jak jsme přišli do školy, byla tam ještě tma.* Typem anakolutu je i křížení vět v otázkách či oznámeních. Například větu *Kdy jsi viděl, že přišel?* můžeme pochopit dvěma způsoby – kdy jsme osobu viděli přicházet nebo v kolik hodin přišla.
2. **Kontaminace.** Křížení vazeb. Sloveso se kontaminuje slovesem, které je mu významově podobné: *přihlížet na zdravotní stav* místo *přihlížet k zdravotnímu stavu.*
3. **Zeugma.** Zanedbání dvojí vazby: *Učili se nasedat a vysedat z vozidel.*⁴²

⁴¹ KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 569-585.

⁴² LOTKO, Edvard. *Kapitoly ze současné rétoriky*. 2. vyd., aktualiz. a rozš. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, s. 57.

2.1.3 Parazitická slova

V mluveném projevu se často vyskytují takzvaná parazitická slova. Pro význam věty nejsou důležitá, autor promluvy je volí, aby získal čas na promyšlení si dalších slov. V promluvě nepůsobí dobře, zejména pokud je mluvčí pronáší často. Patří sem slova *jako*, *jakoby*, *vlastně*, *nicméně*, *že*, *že jo*, *de facto*, *abych tak řekl*, *hmm...*

2.1.4 Nadužívání ukazovacích zájmen

Podobně jako parazitická slova i nadměrné používání ukazovacích zájmen působí v projevu rušivě. Například v tomto souvětí Miloše Jakeše lze vynechat všechna ukazovací zájmena: „*Samozřejmě o tu úroveň té politiky, toho politického myšlení musí mít zájem ta naše strana a musí mít zájem také celé to hospodářské vedení.*“⁴³

⁴³ JAKEŠ, Miloš. *Přepis části projevu generálního tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše v Červeném Hrádku dne 17. července 1989.* Totalita.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/txt/txt_o_jakesm_text_hradek_01.pdf

3 RÉTORIKA

Rétorika je věda o mluvení. Slovo rétorika vzniklo z řeckého *rhésis*, tedy řeč.⁴⁴ Podle průzkumu Alberta Mehrabiana tvoří řeč (tedy verbální komunikace) 45 % celkové lidské komunikace. Z toho pouhých 7 % informací vnímáme z obsahu slov a zbytek z tónu řeči, intonace atd. 55 % komunikace je neverbální (řeč těla). Tyto své poznatky publikoval například v *Nonverbal Communication* (1972). I když jsou tyto poměry dnes považovány za nadhodnocené, můžeme si přesto udělat představu o důležitosti nejen slova samotného, ale i o práci s hlasem.

Řeč však není jen nástrojem předávání informací. Projevujeme jí své názory, záměrně působíme na druhé. Zejména proto by měla být řeč politiků na vysoké úrovni – aby si silou svého projevu naklonili posluchače.

3.1 Dějiny rétoriky

Toho, jak velkou moc má řeč, si byli vědomi obyvatelé antického Řecka. Odtud pochází první dokumenty o rétorice (z 5. století př. n. l.), která zde měla pevné místo coby umění spolu s dramatem, hudbou apod. **Gorgias z Leontin** v Řecku založil první rétorickou školu. Po něm řečnictví rozvíjeli řečtí filosofové, sofisté, kteří se snažili rozvíjet zejména řečnickou obratnost. Vývoj antického řečnictví byl později velmi ovlivněn filosofy Sokratem, Platonem a Aristotelem. **Sokrates** (469 – 399 př. n. l.) proslul vedením dialogu, který přirovnával k porodnictví, neboť vhodně volenými otázkami pomáhal rodičům se myšlenkám partnera. Jeho žák **Platon** (427 – 347 př. n. l.) klad veliký důraz na morálku řečníka a taktéž využíval dialogu. Jako první formuloval nároky na řečnické umění v dialogu **Faidros** (dialog Sokrata a Faidra). **Aristoteles** (348 – 322 př. n. l.) viděl poslání rétoriky v nacházení pravdy. Řeč je podle něj nástroj, kterým nacházíme řešení problémů. O řečnickém umění pojednává jeho spis **Rétorika**.

Vedle významných filosofů, kteří rétorice položili základ, najdeme v antické společnosti významné řečníky. Vůbec nejslavnějším řečníkem byl **Demosthenes** (384 – 322 př. n. l.). Povedlo se mu překonat problémy s hlasem poněkud kuriózními metodami, například běháním po pláži a překřikováním příboje. Do úst si kladl oblázky a snažil se tak o zlepšení výslovnosti. Trpěl tikem v rameni, který se rozhodl „vyléčit“ nad ním zavěšeným

⁴⁴ BUCHTOVÁ, Božena. *Rétorika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, s. 16.

mečem, který jej při tiku bodl. Jeho metody zabraly a stal se z něj učitel řečnictví a státník. Jeho známým dílem jsou filipiky, útočné řeči proti Filipovi II. makedonskému. Ve svých projevech používal krátké, úderné věty, jeho řeč byla jasná. Také často používal řečnické otázky (*Proč tak hovořím?*). O úspěchu jeho projevů svědčí o to, že se staly předlohou pro spoustu budoucích řečníků v Řecku a Římě.

Umění řečnictví proniklo i do Říma. Významným réтором zde byl Marcus Tullius Cicero (106 – 43 př. n. l.) Ve spise O řečnickovi uvažuje o úloze rétoriky a vlastnostech dobrého rétora. Považoval rétoriku za vrchol lidských schopností a nejdůležitější součást politiky. V období 1. století n. l. se stal známým řečníkem Marcus Fabius Quintilianus (35 – 96 n. l.).

Umění rétoriky upadlo v období středověku. Antická řeč soudní, politická nebo oslavná zde ztratila význam kvůli odlišnému způsobu života. V této době hrálo velkou roli křesťanství, a tak se rétorika uplatňovala v kázáních, která však mířila zejména na prosté a chudé lidi, podle toho poté vypadala úroveň projevů. Zájem o rétoriku vzrostl v období renesance, kdy začaly vznikat tzv. ciceroniány, příručky řečníků. Z českých řečníků je významným Mistr Jan Hus (1371 – 1571), slavný kazatel. Rétorikou se zabýval také Jan Amos Komenský (1592 – 1670), a to v díle Zpráva o naučení kazatelství. V dnešní rétorice se klade důraz na pravidla komunikace mezi lidmi a na to, jak eticky dosáhnout svých cílů. Nachází uplatnění nejen v politice, ale například i ve škole, na obchodních jednáních atd.⁴⁵

3.2 Příprava projevu

Přípravě řeči by mělo předcházet hluboké prostudování problematiky, o které bude řečník hovořit a měl by dbát na to, aby byla aktuální, tedy bude korespondovat se současnou hospodářskou, politickou nebo kulturní situací. Nejdůležitějším bodem přípravy projevu je vytyčení cíle. Musí si ujasnit, čeho chce svým projevem dosáhnout. Prostředky by měl volit podle toho, jaké bude mít posluchače – podle jejich vzdělání (nesmí posluchače na základě předsudků považovat za nevzdělané, ale ani za geniální jedince, nemluví příliš všeobecně, ani příliš specializovaně), staří, počtu. Po celou dobu projevu sleduje jejich reakce. Podle nich

⁴⁵ BUCHTOVÁ, Božena. *Rétorika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, s. 16-23.

uzpůsobí tempo projevu, pokud jsou nepozorní, zařadí ozvláštňující prostředky, protože jeho cílem je, aby si z projevu zapamatovali co nejvíce.⁴⁶

Zároveň by na sebe dobrý řečník neměl upozorňovat vulgárními výrazy, které by se neměly objevovat v žádném veřejném projevu. „*V našich průzkumech lidé upozorňují na hrubnutí politické scény. Odrazuje to hlavně ženy a umírněné voliče,*“ říká Hartl. *Podle něj na používání takových výrazů může vydělat jen politik, který není známý a chce na sebe upozornit. Známý politik vulgaritou jenom ztrácí, protože nejvíce nerozhodnutých je mezi voliči, které tento styl nepřitahuje.*“⁴⁷ Místo nich by měl volit přátelské, upřímné vystupování, úsměv.

Důležité je promyslet si délku projevu. Víme, že posluchači udrží pozornost asi 20 minut, tento limit lze při vhodně rozvržené řeči rozšířit až na 60 minut. To platí pro dospělé posluchače, pozornost dítěte klesá po deseti minutách. Pokud řečník s projevem skončil dříve, než plánoval, může plynule přejít k diskuzi a tím zapojit své posluchače, nebo se vrátit k některým důležitým bodům promluvy.

Dále by si měl řečník promyslet, kde bude vystupovat. Pokud je v jeho moci volit místnost, měla by být dobře větraná, s vhodnou vlhkostí vzduchu. Seznámí se s jejím vybavením. Někdy může být vhodné do projevu zanechat audiovizuální prvky, ke kterým poslouží příslušná technika, o které se řečník se přesvědčil, že je momentálně funkční a že ji dokáže ovládat.⁴⁸ Můžeme uvést známý problém Miloše Jakeše se záznamníkem, kterého bychom se chtěli před posluchači vyvarovat.⁴⁹

I když je projev většinou monologický, volí řečník prostředky, jako je oslovení a řečnické otázky, aby byl v kontaktu s posluchači a udržel si tak jejich pozornost. Projev na posluchače silněji zapůsobí, pokud řečník nebude pouze sdělovat informace, ale když bude působit také na jejich city. Prostředkům, které mluveným projevům dodávají sugestivnost, se říká **řečnické figury**.⁵⁰

⁴⁶ KROBOTOVÁ, Milena. *Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s. 125.

⁴⁷ ŠPAČEK, Ladislav. *Vulgarismy v politice*. Ladislavspacek.cz. [online]. 3. 4. 2016 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: <http://www.ladislavspacek.cz/vulgarismy-v-politice/>

⁴⁸ KROBOTOVÁ, Milena. *Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s. 125-126.

⁴⁹ JAKEŠ, Miloš. *Milouš Jakeš – Ku*vy telefonický!!! Raritní záznam*. Youtube.com.Kufr007 [online]. 3. 4. 2016 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=IPkkiD_umpA

⁵⁰ KROBOTOVÁ, Milena. *Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s. 115.

3.2.1 Řečnické figury

Sem podle klasifikace J. Mistríka patří:

1. **Sugestivní prostředky**, tedy prostředky, jimiž řečník získává posluchače. Je to například **hyperbola** – nadsázka (*tisíckrát vás zdravím*), **pleonasmus** – hromadění synonym (*naše práce je dlouhodobá, neúnavná a stálá*) nebo **epizeuxis** – opakování stejného slova hned za sebou, zde ústy Mirka Topolánka, převzato z úvodního projevu na 20. kongresu Občanské demokratické strany: „*Ale teď jsem zpátky. Jsem zpátky.*“⁵¹
2. **Emfatické prostředky** jsou prostředky, které vyjadřují řečnickovo zaujetí pro dané téma. Sem řadíme například **řečnickou otázku**, tedy otázku, na kterou neočekáváme odpověď, **exklamaci** – zvolání, které vyjadřuje náš vztah k výpovědi (*Začněme konečně pořádně uvažovat!*), záměrné **porušení mluvnické vazby** (*chudák nebohá*) nebo také **přerušeni výpovědi**.
3. **Názorné prostředky**, kam řadíme přirovnání, rčení, přísloví, anekdoty, osobní zážitky, ale i **aluzi**, což je naznačování (*Však vy víte, co mám na mysli!*) nebo **antitezi**, kdy k sobě stavíme pojmy jako *teorie – praxe, sen – skutečnost*.
4. **Dramatické prostředky** udržují dynamiku a napětí projevu. Projev můžeme drammatizovat vhodným výběrem slov, ale i naším postojem, gesty, mimikou a intenzitou hlasu. Proto se sem řadí gradace, tzv. **klimax**, tedy zesílení významu (*Nejenže jsme nesplnili plán, ale nakonec jsme se dostali do mínusu!*) a **antiklimax**, zeslabení významu (*Moře neburácelo, jen šumělo, šeptalo.*). Dále se používá **litotes**, tedy zjemnění skutečnosti (*není nejmladší*) či **negace negace** (*nemohu nesouhlasit, nelze nekomunikovat*). Posluchače můžeme zaujmout i větami typu *To mi neuvěříte, co se mi stalo! Budete se mnou jistě souhlasit, když řeknu...*
5. **Ozdobné prostředky** dokáží při vhodném a promyšleném použití řeč patetizovat. Řadíme sem **epiteto ornans**, básnický přívlastek (*rozvodněný čas*), který je originální a vede k zamyšlení. Naproti tomu **epiteto konstans** je přívlastek ustálený, může vyznívat jako klišé (*tmavá noc, sladké sny, májový večer*). Pokud je podobných přívlastků v projevu mnoho, je frázovitý

⁵¹ TOPOLÁNEK, Mírek. *DOKUMENT: Úvodní projev Mirka Topolánka na kongresu ODS*. Idnes.cz. [online]. 3. 4. 2016 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/dokument-uvodni-projev-mirka-topolanka-na-kongresu-ods-piw-/domaci.aspx?c=A091121_134843_domaci_ban

a neuměly. V době komunismu jsme se často mohli setkat s výrazy *kontrarevoluční převrat, destruktivní působení tisku, protisovětské nálady, pracující lid, pravicoví oportunisté* atd., viz projev ministra školství Jaroslava Hrbka z roku 1969.⁵² Dále zmíním i **oxymóron**, spojení slov, která se vylučují (*svítání na západě*) a **paradox**, protimyslné tvrzení (*Žádná odpověď taky odpověď.*)⁵³

3.2.2 Zásady projevu

Už z dob antiky víme, že kvalitní projev se drží jistých zásad. Jsou jimi:

1. **Přehlednost.** Výhoda přehledného projevu je nejen v tom, že jej posluchači lépe pochopí, ale i v tom, že přehledně strukturovaný projev se řečníkovi lépe pamatuje. Projev by měl mít jasný **úvod**, ve kterém si řečník získá své posluchače, vytyčí téma, ideálně se vyjádří k důležitým bodům promluvy, které budou následovat. V **jádro** rozvede hlavní myšlenku promluvy. Důležitý je i **závěr**, ve kterém řečník shrne myšlenku, ke které došel, obhájí ji a ideálně pro ni nadchne své posluchače.
2. **Logická výstavba.** Té řečník dosáhne přesným vyjadřováním poznatků, které o dané problematice má. Vyvaruje se **zaměňování tezí**. K tomu dochází, pokud to, co chceme dokázat, zaměníme něčím zcela odlišným, například se někdo hájí tvrzením, že je nevinný, neboť někdo jiný spáchal stejný přestupek, ale nebyl potrestán. Pokud má řečník problematiku dobře nastudovanou, vyhne se **základní chybě**. Základní chyby by se dopustil, pokud by nějaký důkaz budoval na základě jednostranné informace, která může být zkreslená. Celý zbytek promluvy by s sebou nesl tuhle chybu. Chybou by také byla **rozvleklost projevu**, tedy uvádění zbytečných skutečností nebo opakování stále stejných závěrů.
3. **Srozumitelnost.** Řečník se vyjadřuje spisovnou češtinou, nářečí, slang a obecná čeština se uplatňují spíše při neoficiálních projevech. I když v projevu mohou dobře vypadat občas použitá cizí slova, je lepší se jich vyvarovat, aby

⁵² HRBEK, Jaroslav. *S nepřáteli strany nejednáme, ale bojujeme....* Rozhlas.cz. [online]. 3. 4. 2016 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/archiv/projevy/_zprava/s-nepreateli-strany-nejedname-ale-bojujeme-789738

⁵³ MISTRÍK, Jozef. *Rétorika*. 2.upr. vyd. Bratislava, 1980, s. 123.

posluchači projevu co nejlépe porozuměli. Pokud musí použít slovo, které nemá český ekvivalent, dbá řečník na správnou výslovnost a samozřejmě zná jeho význam. Dále by se měl vyvarovat parazitických slov a vyjadřovat se spíše v kratších větách, aby se nedopustil chybné modifikace: „*Jednak ten nástup těch Spojených států a celého toho bohatého Západu dnes, který, prostě, už několik let se tam dobře rozvíjí ta ekonomika, ekonomický růst dosahuje kolem čtyř procent, třeba v minulém roce.*“⁵⁴

3.2.3 Příprava na vystoupení

Nejlépe působí řeč, kterou si řečník sestavil ve formě poznámek na papír a v průběhu promluvy se do poznámek jen občas podívá, aby si ověřil, zda se drží osnovy. U politických a diplomatických projevů je však přípustné, aby řečník svou řeč četl. Poznámky by měl mít tištěné, s širším řádkováním. Je velmi vhodné si projev nejdříve nahlas natrénovat, poté označit místa, kde je vhodné přidat na hlase, dynamičnosti, aby projev nebyl monotónní. Také to pomůže s časovým rozvržením projevu. Papír s psaným projevem by měl také vhodně vypadat, je dobré jej umístit do desek.

Samozřejmostí je také již výše zmiňované dokonalé nastudování tématu. Řečník by se měl s přednášenými myšlenkami ztotožňovat, jediné tak přesvědčí posluchače. K tomu vhodně využívá svého hlasu, klade pauzy nebo naopak přidává na dynamičnosti, mění tón hlasu.

Na výsledný pocit z projevu má velký vliv i image řečníka. Posluchači sledují jeho zevnějšek, postoj, mimiku, gesta. Dobře nepůsobí řečník teatrální, který se ošívá končetinami a předvádí herecký výkon, ale ani nenápadný, který stojí na místě a vypadá, že se těší, až projev skončí. Řečník by měl oplývat sebedůvěrou, vírou ve svá slova. Avšak jeho přednes, i když skvěle připravený, může pokazit tréma. Následné svalové napětí a pocení, natož zadržávání v řeči nepůsobí dobře. Zkušený řečník již ví, jak se před vystoupením uvolnit.⁵⁵

⁵⁴ JAKEŠ, Miloš. *Přepis části projevu generálního tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše v Červeném Hrádku dne 17. července 1989*. Totalita.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/txt/txt_o_jakesm_text_hradek_01.pdf

⁵⁵ KROBOTOVÁ, Milena. *Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s. 128-13.

3.3 Dělení projevů

Milena Krobotová ve své práci Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu dělí projevy do tří skupin: propagující, odborné a příležitostné a ceremoniální.

Propagující projevy se opírají o společenskou nebo politickou situaci. Takový projev považujeme za povedený, pokud na jeho konci slyšíme potlesk, zato ticho a zmatené pohledy obecnosti svědčí o jeho neúspěchu. Mezi propagující projevy řadíme:

1. **Projev.** V něm se autor vyjadřuje k (politickému, kulturnímu atd.) problému, hodnotí jej. Může se jednat například o hodnocení volební kampaně apod.
2. **Proslov.** Tento kratší útvar se zaměřuje na emoce posluchače, podává nějakou informaci a často bývá zakončen výzvou nebo přáním: „...*proto přeji České straně sociálně demokratické, aby byla opravdu stranou přítelkyň a přátel a nabízím jí svoje vlastní přátelství.*“⁵⁶
3. **Výzva.** Krátký útvar, který posluchače nabádá k určitému jednání.
4. **Řeč.** Řeč je vrcholný řečnický útvar, jehož cílem je naklonit si posluchače. Řeč dělíme na soudní, náboženskou a politickou. Pro naši práci je nejdůležitější **politická řeč.** Politik by měl být, co se týče obsahu sdělovaného, zapálený, samozřejmě by měl mít téma nastudované. Jelikož po politické řeči může následovat diskuze, měl by umět improvizovat a pohotově a přesně se vyjadřovat (vyvarovat se frázi). Jen tak se mu podaří naklonit si posluchače a získat si jejich důvěru, což je cílem politické řeči.

Pro naši práci jsou důležité také odborné projevy:

1. **Přednáška.** Pomocí výkladových a úvahových postupů řečník objasňuje určité odborné téma (například přednáška Miloše Zemana na Vysoké škole ekonomické na téma Ekonomická krize a krize ekonomiky – této přednášce bude věnován prostor v následující analýze). Dělí se na úvod, stat' a závěr.
2. **Referát.** Řečník přednáší nastudovaná fakta. Aby byla docílena objektivita, měl by čerpat z více pramenů. Referát upozorňuje na aktuální téma a jeho úkolem je vzbudit o toto téma zájem.

⁵⁶ ZEMAN, Miloš. DOKUMENT: *Projev Miloše Zemana na sjezdu ČSSD*. Novinky.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/specialy/dokumenty/296182-dokument-projev-milose-zemana-na-sjezdu-cssd.html>

3. **Diskuze.** Cílem diskuze je hledání východiska z určitého problému. Od diskutujících se očekává znalost problematiky, dodržování zásad slušného projevu a samozřejmě schopnost rychle reagovat a improvizovat. Můžeme se setkat s tzv. řízenou diskuzí, kdy řídící přiděluje zúčastněným slovo a zadává téma. S tímto typem diskuze se můžeme setkat v médiích (například v pořadu Máte slovo s M. Jílkovou, Otázky Václava Moravce).
4. **Beseda.** Jde o přátelský rozhovor, ať už soukromý nebo veřejný (např. vysílaný v médiích). Jde o rozhovor lidí, kteří se navzájem znají nebo rozhovor odborníků.

Poslední skupinou projevů jsou projevy příležitostné a ceremoniální:

1. **Přípitek.** Setkáváme se s ním při oslavách úspěchů, svateb apod. Často bývá vtipný.
2. **Rodinný projev.** Tento projev je určen osobám s důvěrnými vztahy, které společně prožívají nějakou událost.⁵⁷

⁵⁷ KROBOTOVÁ, Milena. *Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s. 119-124.

4 JAZYK POLITIKŮ

Politiky si jako své zastupitele volíme my sami. Neměl by v tom případě způsob jejich vyjadřování vypovídat něco o nás? O vzdělanosti, vyspělosti a moudrosti voličů? V ideálním případě by nás tak zastupovaly osoby spisovně hovořící. Skutečnost ale mnohdy vypovídá o něčem jiném, vypovídá o tom, že jako národ (nebo jeho většina), tolerujeme nespisovnou mluvu, ale dokonce i některé vulgarismy. Často se také stává, že projevy, ve kterých zazní vulgarismus nebo špatná výslovnost, převezmeme typicky českým způsobem, tedy vytvoříme z nich vtip, vtipné video. V následující kapitole se proto pokusíme specifikovat řeč českých politiků a připojit i reakce na některé projevy.

Je úkolem politika vyjadřovat a prosazovat názor. V práci Martina Havlíka se setkáváme se specifickým používáním zájmen. Pokud jde o názor samotného jednoho politika, ve větě nacházíme zájmeno „já“. Vznikají věty typu „já si myslím“, „já se obávám“, „podle mě“. *„Již delší dobu je pro mne nemalým problémem identifikovat se s celou řadou postojů, které Občanská demokratická strana, nebo přesněji řečeno, její vedení, zastává.“*⁵⁸ Takto komentoval dění v Občanské straně demokratické Václav Klaus na 19. kongresu strany, kdy se vzdal čestného předsednictví. Ale jelikož je politika stranická, kolektivní, tak politik hovořící o společné práci nebo společném názoru strany používá zájmeno „my“: *„Nesouhlasíme se záměrem vlády na zavádění školního na vysokých školách, na to, že se zrušily dotace na školní pomůcky, že tato vláda chystá takové změny v zákoníku práce, které poškodí zaměstnance.“*⁵⁹ Někdy se však stává, pokud jde o výsledek práce strany a zejména špatný, že nechce politik označit konkrétního aktéra a vznikají věty, ze kterých se nedozvídáme téměř nic: *„Je samozřejmě možné, že politici třeba neznají aktéra nebo jej nechtějí jmenovat, příp. to nepovažují za nutné. Pozoruhodné však je, že to často bývá právě tehdy, když se mluví o nějaké konkrétní činnosti či jejím výsledku: **tam na tuhle vzletovou dráhu [na ruzyňském letišti; řeč byla o jeho případné privatizaci] (...) v tuhle chvíli probíhá hodnocení (...) a ukazuje se, že tam jsou různé synergie**‘. Řeč je opět o konkrétních činnostech, ale posluchači se nedozvěděli, kdo je prováděl. Kdo hodnotil onu plochu? Politici, či někým najatí odborníci? Zástupci vlády? Pražského magistrátu? ČSA? I když je možné, že na základě jejich hodnocení se cosi ukazuje, ukazuje se to právě jen na základě jejich*

⁵⁸ KLAUS, Václav. *Vystoupení prezidenta republiky na 19. kongresu ODS*. Klaus.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/1715>

⁵⁹ SOBOTKA, Bohuslav. *ČSSD zahájila předvolební kampaň v Hodoníně*. Youtube.com. OrangeVideoTube [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ed3E5cHNg7Y>

činnosti, takže to, že se ukazují jakési synergie, ve skutečnosti není analogické tomu, že za mrakem se ukazuje měsíc.“⁶⁰

I Edvard Lotko hovoří o mnohoznačnosti slov nebo formulací, kterých může být zneužito k zastření pravé skutečnosti, kterou mluvčí nechce přímo pojmenovat. Jako příklad uvádí větu: „*Ve volebním období zajistíme zlepšení ekologické situace ve vašem regionu.*“⁶¹ Z věty se nedozvídáme, jak to bude provedeno, ani kdo to vlastně provede.

K používání zájmena „já“ ve vánočních a novoročních projevech prezidentů existuje analýza (viz příloha 2), kterou Michal Dvořák provedl z přepisů projevů na serveru Rozhlas.cz. Na síti Facebook.com informuje, že chtěl poukázat na „*nejsebestřednějšího*“ prezidenta tím, že porovná četnost použití zájmena „já“ k zájmenu „my“ (ve všech pádech).⁶² Vcelku vysoký podíl zájmena „já“ (tedy 1. osoby jednotného čísla) má ve svých projevech Miloš Zeman, jehož vánoční projev budu rozebírat.

Politici české občany zastupují i v zahraničí – při různých návštěvách a jednáních se nejčastěji vyjadřují angličtinou. Proto je nezbytné, aby dobře ovládali cizí jazyk – kvůli bezchybnému porozumění, ale i kvůli prestiži, kterou politik má. Karel Schwarzenberg, který byl v letech 2007 až 2009 a 2010 až 2013 ministrem zahraničních věcí, výborně ovládá německý jazyk (žil v Rakousku), ale ani anglický mu nedělá problém. Podle průzkumu agentury STEM/MARK z roku 2013 (před 2. kolem prezidentských voleb) o něm vyplývá toto: „*Schwarzenberg působí jako člověk se zahraniční prestiží, určitou zkušeností, který umí reprezentovat, je vzdělaný, slušný, čestný a sympatický.*“⁶³ Ani Václavu Klausovi nedělá vyjadřování v angličtině problém, což dokázal například v americké televizi CNN, kde mluvil o svém názoru na globální oteplování. Video bylo nahráno na Youtube.com a projev bývalého prezidenta je hodnocen například takto: „*Seems to be a very smart well-spoken man in my opinion. His English is very well spoken especially considering it isn't his native language.*“⁶⁴ Projev našeho současného prezidenta Miloše Zemana už tak kvalitní není. Populárním se stal jeho projev na Evropském parlamentu z roku 2014, po kterém následovaly komické adaptace

⁶⁰ HAVLÍK, Martin. *Jazyk politiků pod drobnohledem*. ujc.cas.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: www.ujc.cas.cz/sys/galerie-download/oddeleni-stylistiky-a.../jazyk_politikx.rtf

⁶¹ LOTKO, Edvard. *Kapitoly ze současné rétoriky*. 2. vyd., aktualiz. a rozš. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, s. 38.

⁶² DVOŘÁK, Michal. *Malá vánoční statistika*. Lummo.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.lummo.cz/novorocni-projevy.html>

⁶³ STEM/MARK. *PREZIDENTSKÉ VOLBY 2013 2. KOLO*. img.ct24.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://img.ct24.cz/multimedia/documents/44/4325/432431.pdf>

⁶⁴ KLAUS, Václav. *Czech Republic President Vaclav Klaus Speaks On Democracy*. Youtube.com. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=bZF1FY4g2mY>

na Youtube.com, například video s názvem M.C. Milosh Bubble Bum.⁶⁵ Stejně tak se na internetu setkáme s komickými videi, kde je projev řečníka transkribován. Jedním takovým videem se může díky své nedokonalé výslovnosti „pochlubit“ Bohuslav Sobotka, který přednášel na PES Election Congress 2014.⁶⁶

Co se záporných expresivních výrazů týče, nejsou bohužel českým politikům cizí. Nejvýrazněji působí vulgarismy. Na serveru Parlamentnilisty.cz se nachází anketa,⁶⁷ ve které se smějí občané vyjádřit k tomu, zda jim vadí vulgarismy užívané Milošem Zemanem v Hovorech z Lán (viz dále v této práci). Z 51871 respondentů 18 % vulgarismy odsuzuje, 12 % by vulgarismy omezilo, aby prezident nenahrával kritikům a 70 % lidí vulgarismy vůbec nevadí. Miloš Zeman však není jediným politikem, který se k vulgarismům uchyluje. Karel Schwarzenberg se k dotazu Parlamentních listů k legalizaci prostituce vyjádřil takto: „*Když už jsme naši republiku důkladně zkurvili, tak bychom do toho měli aspoň zavést pravidla. Zavírat oči a neřešit očividný problém, není řešení.*“⁶⁸ Pro deník Právo se 21. listopadu zase nelichotivě vyjádřil o členech KDU-ČSL jako o „černoprdelnicích“ a to takto: „*Zaznamenávám při každé diskuzi, že způsob, jak se u nás politika dělá, se většině lidí hnusí, nehledě na to, jestli ji dělá modrý pták, socan či černoprdelník,*“ přičemž i slovo „socan“ je expresivní, hrubé označení pro sociální demokraty.

V následující kapitole se budeme věnovat rozboru některých projevů našeho současného prezidenta Miloše Zemana. Jelikož je to nejvyšší představitel státu, měl by být jeho projev na vysoké úrovni, ale jak jsme již ukázali na některých příkladech v této kapitole, vždy tomu tak není a to z jeho projevu dělá zajímavý předmět zkoumání. Z analýz vyplyne, kdy a jaké jazykové prostředky prezident používá a v závěru vyvodíme, co je pro jeho projev specifické.

⁶⁵ KAPUKKU, Michal. *M.C. Milosh – Bubble Bum*. Youtube.com. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=xvXolK9d2ig>

⁶⁶ TOMIIKUCZ. *Sobotka's czenglish*. Youtube.com. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=K13njP5RdXw>

⁶⁷ PRO. *Prdel, hovno, hajzl, prošoustat, předposranost, bordel. Hovoří Karel Schwarzenberg*. Parlamentnilisty.cz: Anketa. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/-Prdel-hovno-hajzl-prosoustat-predposranost-bordel-Hovori-Karel-Schwarzenberg-344356>

⁶⁸ SCHWARZENBERG, Karel. *Naši republiku jsme důkladně zkurvili. Schwarzenberg promluvil k sexu za peníze*. Lukáš Petřík. Parlamentnilisty.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/poslanecka-snemovna/Nasi-republiku-jsme-dukladne-zkurvili-Schwarzenberg-promluvil-k-sexu-za-penize-280453>

5 MILOŠ ZEMAN

5.1 Životopis

Miloš Zeman se narodil 28. září 1944 v Kolíně, kde v letech 1950 – 1959 studoval na základní škole. V letech 1959 – 1963 studoval střední ekonomickou školu. Z politických důvodů nebyl roku 1963 přijat k dennímu studiu vysoké školy, proto v letech 1963 – 1967 pracoval v Tatře Kolín. Od roku 1965 studoval dálkově Vysokou školu ekonomickou v Praze (od roku 1967 denní studium) a roku 1969 absolvoval se svou prací *Futurologie a budoucnost*. Za dob studií (červenec 1968) podal přihlášku do obnovované České sociálně-demokratické strany, taktéž do Komunistické strany Československa. Členem KSČ byl v letech 1968 – 1970, kdy byl vyloučen za kritiku normalizace. Rok (1969 – 1970) působil jako pedagog na Vysoké škole ekonomické v Praze. Po vyloučení ze strany pracoval jako zaměstnanec tělovýchovných organizací (organizace Noctua, Technosport, Sportpropag – vybudoval oddělení komplexního modelování, které bylo později zrušeno pro kritickou studii o vývoji společnosti), v letech 1984 – 1989 působil jako prognostik v Agrodatu, odkud byl vyloučen pro kritiku společnosti.

Roku 1989 vstoupil do Občanského fóra, otevřeně kritizoval komunistický režim (např. projev na letenské pláni vysílaný televizi),⁶⁹ účastnil se besed v divadlech a přednášek na vysokých školách. V letech 1992 – 2007 byl členem (a v letech 1993 – 2001 předsedou) České strany sociálně demokratické. Roku 2002 neuspěl se svým záměrem stát se prezidentem. Do politiky se vrátil roku 2010 jako organizátor a předseda Strany práv občanů ZEMANOVCI (SPOZ, od roku 2014 pouze SPO). 26. 6. 2012 oznámil svou kandidaturu na prezidenta a 26. 1. 2013 se stal prvním přímo zvoleným prezidentem České republiky, když ve druhém kole prezidentských voleb získal 54,8 % hlasů a porazil tak Karla Schwarzenberga.⁷⁰ 8. března 2013 tak vystřídal v postu prezidenta Václava Klause a složil ve Vladislavském sále Pražského hradu prezidentský slib.

⁶⁹ ZEMAN, Miloš. *Miloš Zeman – projev na letenské pláni 1989*. Youtube.com. Vody202. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=01r2INhKZoc>

⁷⁰ *Volba prezidenta České republiky*. Volba-prezidenta.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.volba-prezidenta.cz/>

Miloš Zeman je podruhé ženatý a má dvě děti, z prvního manželství (1971–1978) s Blankou Zemanovou má syna Davida Zemana. Podruhé se oženil roku 1993 s Ivanou Bednarčíkovou, se kterou má dceru Kateřinu Zemanovu.⁷¹

5.2 Projevy

Je jedním z úkolů prezidenta vyjadřovat se k různým událostem a problémům, proto jeho repertoár čítá velké množství druhů projevů. Ať už je to pravidelný, slavnostní projev při udělování státních vyznamenání, projev při výročí vzniku Československa, vánoční poselství nebo projev k jinému výročí nebo projevy nepravidelné, jako je například přípitek s čínským prezidentem (*„Vážený pane prezidente, přípitky mají být neformální a nemají obsahovat fráze. Dovolte mi, abych podle tohoto principu vzpomněl na Váš přípitek, kde jste mi v Pekingu říkal: ‚vítám starého přítele‘. Přitom jste o deset let mladší než já. Dovolte mi proto, abych připil na svého mladého přítele a popřál mu alespoň takový věk, jehož se dožil Teng Siao-pching, to znamená nejméně devadesát let.“*),⁷² rozhovor pro média, projev při setkání se zastupiteli kraje, projev při tiskové konferenci, projev při setkání se zaměstnanci společnosti, s občany navštívené obce, přednáška na univerzitě, diskuze se studenty apod. Kromě projevů pronášených ústně se prezident vyjadřuje také písemně, a to formou písemných prohlášení, odpovědí na písemné dotazy (například v Parlamentních listech),⁷⁴ ale i formou krátkých statusů na sítích Twitter.com nebo Facebook.com.

Některé z jeho projevů budou v kapitolách 6 a 7 rozebrány. Záměrně jsem vybrala různé druhy mluvených a písemných projevů, na kterých bude možné ukázat, jak se projev prezidenta mění spolu s příležitostí a publikem – volí jiný jazyk při slavnostních projevech, jiný při přednášce pro vysokoškoláky, jiný při komunikaci na sociálních sítích.

5.3 Kontroverze

Ačkoliv je Miloš Zeman prvním českým přímo zvoleným prezidentem, některé jeho počiny jsou společností silně kritizovány nebo dokonce parodovány. Není cílem této práce

⁷¹ Ing. Miloš Zeman. Nasipolitici.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.nasipolitici.cz/cs/politik/1112-milos-zeman>

⁷² ZEMAN, Miloš. *Přípitek prezidenta republiky při večeři s prezidentem ČLR v Lánech*. Zemanmilos.cz: Články. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/pripitek-prezidenta-republiky-pri-veceri-s-prezidentem-clr-v-lanech-939207.htm>

⁷⁴ Ing. Miloš Zeman, CSc. Parlamentnilisty.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/profily/prezident>

polemizovat o jeho politických názorech, nýbrž analyzovat jeho projev. Na prezidenta republiky jsou kladeny ty nejvyšší nároky na kvalitu projevů. Nejen na jejich apelovou funkci, ale i na jejich kulturu. Od projevu prezidenta se očekává, že bude předem pečlivě připravený, srozumitelný a spisovný. Miloš Zeman se v negativním slova smyslu proslavil několika výroky, které tomuto odporují. Jako příklad uvádíme interview z pořadu Hovory z Lán na Radiožurnálu.⁷⁵ V něm se prezident mimo jiné vyjadřoval k ruské feministické skupině Pussy Riot: „*Víte, co je to v angličtině pussy? Kunda. Takže s prominutím v textech této skupiny je kunda sem, kunda tam, no opravdu dokonalý případ politického vězně jako vyšitej... Nebudu se zastávat ruských tunelářů, stejně jako se nezastávám českých tunelářů a nebudu se zastávat...ted' jsem chtěl říci kurev, ale já nejsem Schwarzenberg, který používá těchto výrazů.*“⁷⁶ Vulgarismy, které nezřídka 2. listopadu 2014 použil v tomto rozhovoru, byly zpopularizovány tzv. remixem na síti Youtube.com⁷⁷ nebo online hrou Pussy Walk.⁷⁸

Podobnou nechvalně známou situací je prezidentova „viróza“, kterou trpěl roku 2013 při vyzvedávání korunovačních klenotů. Můžeme se dohadovat, zda se jedná o nevolnost způsobenou virem nebo alkoholem. Miroslav Kalousek Zemanovu nevolnost pro televizi Nova hodnotí takto: „*Dnes jsem slyšel, že chybělo málo a ke korunovačním klenotům, koruně, žezlu a jablku, přibyla ještě šavle.*“⁷⁹

V Hospodářských novinách měli čtenáři možnost napsat slovo, které je napadne, když se řekne Miloš Zeman. Nejčastěji se objevovaly tyto odpovědi: *hulvát, populist, ostuda, viróza, katastrofa, borec, prezident, samolibec, passy, hrdina, slivovice, vlastenec, statečnost* atd.⁸⁰ Negativní pojmenování silně převládají nad těmi kladnými.

⁷⁵ ZEMAN, Miloš. *Pussy Riot je jen pornografická skupinka, prohlásil Miloš Zeman v Hovorech z Lán.* Rozhlas.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/zajimavosti/_zprava/pussy-riot-je-jen-pornograficka-skupinka-prohlasil-milos-zeman-v-hovorech-z-lan-1415075

⁷⁶ ZEMAN, Miloš. *Miloš Zeman – Kunda sem, kunda tam.* Youtube.com. Honza Salajka. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=cI_2-5-ZAEM

⁷⁷ JP IN PRAGUE. *Miloš Zeman – Kunda sem, kunda tam (Dirty Talking Mix) (2014).* Youtube.com. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=AEbksaOlqiY>

⁷⁸ KRBŮŠEK, Václav a kol. *Pussy walk.* Pussywalk.com. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://pussywalk.com/cs>

⁷⁹ KALOUSEK, Miroslav. *VIDEO: Takhle Zeman vrávorál u korunovačních klenotů. 90 procent lidí si myslí: Byl opilý.* Tn.nova.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/zpravy/zajimavosti/hit-internetu-zeman-a-korunovaci-klenoty-bavi-lidi.html>

⁸⁰ BIT. *Jedním slovem: Co vás napadne, když se řekne Miloš Zeman?.* Domaci.ihned.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://domaci.ihned.cz/c1-64533570-jednim-slovem-co-vas-napadne-kdyz-se-rekne-milos-zeman>

6 ANALÝZA MLUVENÉHO PROJEVU

Metodologie

Pro analýzu jsme záměrně vybrali projevy, na nichž půjde jasně ukázat proměny projevu Miloše Zemana v závislosti na vážnosti situace, ve které je projev přednášen a v závislosti na adresátovi, kterému je projev směřován. V úvodu jednotlivých projevů popíšeme, o jaký projev se jedná a komu je určen, v části obsahové vylíšíme obsah promluvy a v části jazykové popíšeme použité jazykové prostředky, a to lexikální a syntaktické, tedy spisovnost, použité termíny a frazeologismy, metaforu a metonymii, ironii, hyperbolu nebo prostředky aktuálního členění.

6.1 Vánoční poselství

Miloš Zeman se jako prezident rozhodl pokračovat v tradici vánočních projevů Tomáše Garrigua Masaryka. První vánoční projev zazněl roku 1933 v rámci Filmového týdeníku a Masaryk mluvil o mravních zásadách v politice a hospodářství, ale i o evangeliu a dětství.⁸¹ Poslední vánoční projev minulého století zazněl roku 1947 od Edvarda Beneše, jeho nástupce Klement Gottwald zavedl projev novoroční. Novoroční projevy, které byly často bilancí uplynulého období, pronášel i Václav Havel. Z jeho projevu pochází i památná věta „*Naše země nevzkvétá.*“⁸² Předchůdce Miloše Zemana Václav Klaus v rámci svého posledního novoročního projevu vyhlásil amnestii.

Vánoční poselství Miloše Zemana je určeno všem obyvatelům České republiky. Je to projev, který se nese ve slavnostním duchu, můžeme si kromě standardní výzdoby zámku v Lánech všimnout i vánočních dekorací, jako je vánoční strom či adventní věnec.

6.1.1 Obsah projevu

Miloš Zeman v úvodu projevu objasňuje, že se pro vánoční projevy rozhodl z toho důvodu, že s tradicí poselství novoročních začal představitel komunistického režimu Klement

⁸¹ MASARYK, Garrigue, Tomáš. 1935: *Tomáš G. Masaryk*. Rozhlas.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/data/_zprava/od-tgm-k-zemanovi-poslechnete-si-vanocni-a-novorocni-projevy-vsech-prezidentu-1436738#1935-masaryk

⁸² HAVEL, Václav. 1990: *Václav Havel*. Rozhlas.cz. [online]. 21. 6.2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/data/_zprava/od-tgm-k-zemanovi-poslechnete-si-vanocni-a-novorocni-projevy-vsech-prezidentu-1436738#1935-masaryk

Gottwald a také proto, že na Nový rok si prý dáváme předsevzetí, která pak nesplníme. Hovoří o slibech, které dal občanům a o tom, jak se mu podařilo jim dostát. V projevu vysílaném Českou televizí naráží na amnestii Václava Klause: *„Dal jsem vám pět základních slibů. Ten první byl, že nebudu vyhlašovat amnestii a že nebudu udělovat milosti s výjimkou případů nevyléčitelně nemocných, kteří se nedopustili závažného trestného činu. A tak se nemůže stát, že by milost dostal například muž, který zabil svého otce. Populární cyklista, který při dopravní nehodě zabil tři nevinné lidi nebo daňový podvodník, který dostal milost ze zdravotních důvodů a poté se zázračně uzdravil.“* Druhým slibem bylo zlepšit vztahy s Evropskou unií, třetím stabilizace Ústavního soudu a čtvrtým závazek odevzdávat třetinu svého platu na splácení státního dluhu. Pátým, a podle jeho slov nejsložitějším slibem, bylo sjednocovat: *„A teď už přecházím k pátému, poslednímu a nejsložitějšímu slibu. Ve svém inauguračním projevu jsem se zavázal, že se pokusím spíše sjednocovat než rozdělovat. Nemluvím teď o rozdělení společnosti na příznivce a odpůrce jednotlivých prezidentských kandidátů. Tato válka skončila prezidentskou volbou. Mluvím o daleko hrubším rozdělení, kde osa vedla mezi těmi, kdo byli nespokojeni s tehdejší koaliční vládou, a těmi, kdo s touto vládou byli spokojeni. Podle průzkumu veřejného mínění vyjadřovalo Nečasově vládě nedůvěru 80 procent občanů. Nečasova vláda sice podala demisi, ale byl jsem pod tlakem, abych jmenoval vládu v podstatě ve stejném složení s výjimkou osoby premiéra a se stejným programem.“* Prezident dále hovoří o tom, že tento návrh odmítl v souladu s ústavním právem a premiérem jmenoval Jiřího Rusnoka. V závěru děkuje Rusnokově vládě za její práci a zejména za zákon o státním rozpočtu. Vyslovuje přání úspěchu politickým hnutím a opozici. V úplném závěru přeje všem občanům zdraví a život naplněný užitečnými skutky.⁸³

6.1.2 Jazyková stránka projevu

Jedná se o projev připravený. Prezident jej přednáší z paměti, mluví pomalým tempem. Často dělá pomlky, a to nejen na koncích vět, ale i na místech, která si to nevyžadují. Proto projev působí unaveně: *„Nebudu vás zatěžovat ___ běžným výčtem prezidentské činnosti.“*⁸⁴

V kapitole o jazyce politiků jsme se zmínili o analýze používání zájmena „já“ v projevu. Zemanův první vánoční projev (2013) je v ní uveden pod datem 2014 (Rozhlas.cz jej zřejmě pro přehlednost zařadil k datu, kdy by probíhal projev novoroční), proto je pro

⁸³ ZEMAN, Miloš. *Vánoční poselství prezidenta republiky Miloše Zemana*. Zemanmilos.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/vanocni-poselstvi-prezidenta-republiky-milose-zemana.htm>

⁸⁴ ZEMAN, Miloš. *Prezident Miloš Zeman: Vánoční poselství 2013*. Youtube.com. OrangeVideoTube. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=FaWMfwOWFfg>

tento projev platná statistika 2014. V projevu nacházíme 24 případů použití první osoby jednotného čísla a 4 případy první osoby množného čísla. Jelikož hovoří o konkrétních slibech, které Čechům dal a následně hodnotí, jak se mu je podařilo dodržet, je to vcelku logické. Pojal projev jako bilanci necelého uplynulého roku svého úřadu, snažil se dokázat občanům, že jako jimi přímo zvolený prezident své sliby dodržel. První osobu množného čísla použil například ve větě „*My si zpravidla přejeme do nového roku zdraví jako nejcennější životní hodnotu a já sám jsem si v posledních týdnech hodnotu zdraví sám uvědomil.*“ Touto větou se odklání od politického tématu a přibližuje se posluchačům.

Spolu s jeho sliby (a první osobou jednotného čísla) se pojí specifická slovesa:

„*Při mé návštěvě v Bruselu jsem se snažil zlepšit podmínky při čerpání evropských dotací, a to zejména v souvislosti s dlouho odkládaným služebním zákonem.*“

„*Pokud jde o třetí slib, zavázal jsem se, že stabilizuji Ústavní soud, který byl v té době na pokraji kolapsu pro nedostatek ústavních soudců.*“

„*Čtvrtým, předposledním slibem, byl závazek, že třetinu svého platu budu odevzdávat na splácení státního dluhu.*“

„*Ve svém inauguračním projevu jsem se zavázal, že se pokusím spíše sjednocovat než rozdělovat.*“⁸⁵

Spisovnost

Vánoční projev si žádá náležitou úroveň vyjadřování, projev je spisovný.

Termíny

V projevu jsou hojně využita dvouslovná pojmenování (*ekonomická stabilita, politické hnutí, ústavní soud, Evropská unie* atd.), víceslovná pojmenování (*průzkum veřejného mínění*) a další jednoslovné termíny (*primátor, hejtman, inaugurace, amnestie, opozice* apod.).

⁸⁵ ZEMAN, Miloš. *Vánoční poselství prezidenta republiky Miloše Zemana*. Zemanmilos.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/vanocni-poselstvi-prezidenta-republiky-milose-zemana.htm>

Frazeologismy

„A při tomto skládání účtů je na místě osobní odpovědnost, ne vymlouvání se na druhé a ne **chlubení se cizím peřím**.“⁸⁶

Metafora

Pro vyjádření funkce prezidenta (panovníka) využil Miloš Zeman metaforu: „*Tak jako v sídlech většiny evropských **hlav států**, i na Pražském hradě vedle české vlajky vlaje vlajka Evropské unie, již jsme členem.*“

K vyjádření rozsahu také využil metaforu: „*Čtvrtým, předposledním slibem, byl závazek, že třetinu svého platu budu odevzdávat na splácení státního dluhu. Vím, že je to jenom **kapka v moři**, ale jsem velmi rád, že se v posledních týdnech k tomuto fondu připojují nejenom občané, ale i podniky.*“⁸⁷

Metonymie

„*Dnes bylo schváleno **Senátem** deset ústavních soudců, a já bych za to chtěl **Senátu** poděkovat.*“

„*Ústavní soud tedy pracuje v plném složení, a pracuje dobře.*“

„*Opozice dostala oněch zbývajících dvacet procent a já bych chtěl popřát, aby byla **opozicí** tvůrčí, kritickou a odpovědnou.*“⁸⁸

Jde o přenos pojmenování z instituce na lidi za ni zodpovědné.

Ironie

„*Populární cyklista, který při dopravní nehodě zabil tři nevinné lidi nebo daňový podvodník, který dostal milost ze zdravotních důvodů a poté se **zázračně** uzdravil.*“

Elipsa

„*Takže: do příštího roku (vám přeji) hodně zdraví, štěstí, a životní pohody.*“

⁸⁶ ZEMAN, Miloš. *Vánoční poselství prezidenta republiky Miloše Zemana*. Zemanmilos.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/vanocni-poselstvi-prezidenta-republiky-milose-zemana.htm>

⁸⁷ tamtéž

⁸⁸ tamtéž

6.2 Přednáška na Vysoké škole ekonomické

Miloš Zeman přednášel 29. 10. 2012 v rámci prezidentských debat na Vysoké škole ekonomické v Praze. Přednáška nesla název Ekonomická krize a krize ekonomiky a byla určena především studentům této školy.

6.2.1 Obsah projevu

V úvodu si Miloš Zeman získává pozornost převážně mladého publika narážkou na Fidela Castra a ironií: *„Dámy a pánové, Fidel Castro hovoří šest až osm hodin. Pokusím se nepatrně zkrátit svoje úvodní slovo tak, aby byl alespoň pět minut čas na vaše dotazy, které by měly začínat slovy ‚Jak to děláte, že jste tak geniální?‘. Nicméně předpokládám, protože je osm hodin a padesát minut, že zhruba, ale opravdu jenom zhruba skončím za dvacet minut, aby bylo o to více času na vaše názory, které jsou pro mě daleko cennější než moje vlastní názory, protože ty znám už dlouho a v poslední době mě začínají nudit.“*

Rozděluje téma přednášky na rovinu deskriptivní a analytickou s tím, že deskriptivní se dá popsat větami: *„Ekonomická krize je podle uzanční definice situace, kdy hrubý domácí produkt tři čtvrtletí za sebou klesá.“* Naráží na ekonomické novináře: *„A protože ekonomičtí novináři s inteligencí jim vlastní nejsou schopni pochopit více, než deskriptivní úroveň, tak nás zaplavují články o tom, jak tady zuří ekonomická krize, ale ani se příliš nepokoušejí analyzovat příčiny této krize.“*⁸⁹ Poté se už věnuje analytické rovině, krizi ekonomiky, a upozorňuje: *„To, co vám chci nabídnout k přemýšlení, je ona druhá rovina, tedy krize ekonomiky. A předesílám a varuji vás, že tato druhá rovina bude v ostrém protikladu k tomu, co se vám v odborném i neoborném tisku, včetně vašich vyučujících, nabízí.“*

Hovoří o státním dluhu a vyvrací populární varianty jeho likvidace – zbrzdění státního dluhu hospodářskou politikou aby nenastal bankrot nebo obnovení ekonomického růstu a splácení z jeho výnosů. Nevhodnost první varianty demonstruje na příkladu Nicolae Ceaușescu, rumunského politika a později prezidenta, likvidátora státního dluhu, přezdívaného „karpatský genius“ a připojuje anekdotu: *„V šest hodin ráno se soudruh Ceaușescu probudí a celé Rumunsko se probouzí s ním. V sedm hodin soudruh Ceaușescu cvičí a celé Rumunsko cvičí s ním. V osm hodin ráno soudruh Ceaușescu snídá a celé*

⁸⁹ ZEMAN, Miloš. *Miloš Zeman na VŠE – Přednáška na téma Ekonomická krize a krize ekonomiky*. Youtube.com. Prezidentskedebaty.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=v_b00VUE414

*Rumunsko mu přeje dobrou chuť.*⁹⁰ Splácení státního dluhu Rumunska (3 miliardy dolarů) znamenalo velké omezení pro obyvatele (podle slov Miloše Zemana se tam nesvítilo, netopilo a nejedlo) a skončilo Ceaușescovou popravou. Miloš Zeman připojuje: *„Nedoporučuji toto kalouskovské řešení.“*

Dále hovoří o druhé variantě splácení, definuje ekonomický růst jako růst hrubého domácího produktu a poté definuje HDP,⁹¹ který označuje za konglomerát několika komponent (domácí spotřeby, salda bilance zahraničního obchodu, investicí a změny stavu zásob). Co to znamená, že je HDP v České republice dán ze 70 % domácí spotřebou, prezentuje na příkladu: *„Sníte-li dva hamburgery místo jednoho, vzroste hrubý domácí produkt. Váš žaludek se naplnil s rizikem obezity, ale skutečná ekonomická výkonnost českého hospodářství nevzrostla ani o milimetr.“* Poté uvádí slova svého oblíbeného klasika, anglického ekonoma Johna Maynarda Keynesa (*The General Theory of Employment Interest and Money*, 1936): *„Budete-li do země kopat díry a pak budete tyto díry zasypávat, vzroste hrubý domácí produkt – jednak kopáním děr, jednak zasypáváním děr. Ale vaše životní úroveň, vaše ekonomická výkonnost, prostě to, co rozumíme úspěšnou ekonomikou, se opět nezmění ani o milimetr.“* Na těchto faktech Miloš Zeman staví kritiku měření hrubého domácího produktu a s tímto se zmiňuje o Occamově břitvě: je potřeba osekát definici HDP a soustředit se na jedinou komponentu tohoto agregátu, investice. Říká: *„Život člověka se dá měřit tím, zda dokázal zplodit syna nebo dceru (já jsem mimochodem dokázal obojí) a postavit dům a zasadit strom. Mimochodem to první je příjemná investiční aktivita, při tom druhém a třetím se trochu víc nadřete. Ale podstata zůstává stejná. Něco jste dokázali. Něco za vámi zůstalo. Vyryli jste brázdu. Zanechali jste stopu v dějinách. Opravili jste chátrající zámek. Postavili jste novou silnici. Vybuodovali jste nový podnik. Ale tyto investice nemají volební právo. A právě proto populističtí politici, kteří samozřejmě natahují ruku k občanům, ale chtějí, aby do této ruky bylo něco vloženo, jim nabízejí nikoliv investice, ale nabízejí jim sociální dávky. A pokud jsou to pravicoví politici, tak pro změnu podnikatelům nabízejí snížení daní, aby se zalíbili, protože jejich časový horizont jsou čtyři roky, čtyři roky do budoucích voleb.“*⁹² Toto ilustruje na příkladu tzv. třináctých důchodů *„v závratné výši 2400 korun.“* Stát by vyšly na 6 miliard celkově a Zeman navrhuje postavit za tyto peníze raději

⁹⁰ ZEMAN, Miloš. *Miloš Zeman na VŠE – Přednáška na téma Ekonomická krize a krize ekonomiky*. Youtube.com. Prezidentskedebaty.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=v_b00VUE414

⁹¹ hrubý domácí produkt

⁹² ZEMAN, Miloš. *Miloš Zeman na VŠE – Přednáška na téma Ekonomická krize a krize ekonomiky*. Youtube.com. Prezidentskedebaty.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=v_b00VUE414

domovy s pečovatelskou službou, kterých je nedostatek, zaměstnat lidi, kteří tyto budovy budou stavět a lidi, kteří tam budou pracovat. Nakonec uvádí rozdíl mezi investicí a spotřebou: „Investice vytvářejí nová pracovní místa a tedy snižují nezaměstnanost. Spotřeba nová pracovní místa nevytváří. Leda že občas přijmete novou prodavačku do supermarketu, ale to je málo. Investice, pokud je rozumná, je ona stopa v dějinách, ona brázda, o které jsem před chvílí mluvil. A existuje teorie, kterou jste se jistě učili a které se říká protestantská etika, *save and invest, šetři a investuj*.“ Tato metoda se podle slov Miloše Zemana osvědčila ve Skandinávii a při euroamerické krizi. Doporučením Zemana je analyzovat skutečné příčiny ekonomické krize, kterou podle něho je „*přežranost, žití nad poměry*,“ jako třeba v Řecku. Srovnává tehdejší průměrný starobní důchod v Řecku (50.000 Kč měsíčně) s tehdejším průměrem v Česku (10.500 Kč). Řecko jako opatření před blížícím se bankrotem snížilo starobní důchody v průměru na 39.000 Kč měsíčně, přičemž tamní produktivita práce je srovnatelná s českou. Z toho vyvozuje závěr, že politici zvyšují spotřebu a tím pádem snižují investice. „*Podinvestovanost české ekonomiky je a bude hlavní příčinou, proč tato země sama sebe odsuzuje k budoucí zaostalosti*.“ Zeman svou promluvu zakončuje nabádáním, ať lidé nevěří politikům, kteří chtějí snížit daně, protože je potřeba je zvýšit, a politikům, kteří zvyšují sociální dávky, ty je prý třeba snížit. Úspory by použil na investice, které mají multiplikační efekt (do infrastruktury, bytové výstavby).

Končí citátem inspirovaným slovy Martina Luthera Kinga: „*Kdybych věděl, že zítra bude konec světa, ještě dnes půjdu a zasadím jabloň*,“ a dodává: „*Snažte se méně konzumovat jablka a více sázet jabloně*.“⁹³

Po ukončení projevu následuje prostor pro dotazy posluchačů, kteří jsou převážně studenty ekonomické školy, proto jsou dotazy odborné a přednášející na ně pružně, zasvěceně a slušně – za dodržení zásad diskuze – reagoval.

6.2.2 Jazyková stránka

Miloš Zeman jazykové prostředky volil podle publika. Jelikož jím byli převážně studenti, tedy mladí lidé, chtěl je zaujmout vtipy (viz například anekdota o rumunském prezidentovi), ironií („...*vaše dotazy, které by měly začínat slovy „Jak to děláte, že jste tak geniální?“*“) nebo dokonce různými narážkami ať už na politiky („*kalouskovské řešení*“)

⁹³ ZEMAN, Miloš. *Miloš Zeman na VŠE – Přednáška na téma Ekonomická krize a krize ekonomiky*. Youtube.com. Prezidentskedebaty.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=v_b00VUE414

nebo novináře („*novináři s inteligencí jim vlastní*“). Miloš Zeman v projevu vyjadřoval svoje názory, navrhoval řešení problémů, proto byl projev spíše subjektivní. Přesto byla přednáška odborná, určena zejména pro studenty ekonomiky, od nichž se očekává, že porozumí dané problematice, proto v promluvě Miloše Zemana najdeme množství odborných výrazů, ale i citátů světových osobností. Hovořil bez poznámek na papíře, přesto se mu podařilo logicky potupovat od obecného ke konkrétnímu (například objasnění pilířů HDP, jejich úlohy a navržení konkrétního řešení, čímž je zaměřen se na investice), dodržovat návaznost a dokončovat myšlenku a ani se nedopouštěl chyb v konstrukcích vět, proto se dá předpokládat, že měl projev dobře nacvičený. O tom svědčí i srozumitelná artikulace, pomalé tempo promluvy.

Spisovnost

Projev přednesený na akademické půdě byl spisovný až na výraz *přežranost*, což je expresivní, vulgární výraz, který byl zřejmě použit pro zdůraznění věty „*Analyzujeme skutečné příčiny naší ekonomické krize a touto skutečnou příčinou je přežranost, žití nad poměry.*“⁹⁴

Termíny

- Řecký bankrot („*Jsmo hluboce zadlužený stát, jemuž hrozí řecký bankrot.*“) je výraz, který se vžil pro situaci, kdy stát „vytlouká dluh dluhem“, přičemž už se nenajde nikdo, kdo by mu znovu půjčil,
- další pojmenování: *hospodářská politika, státní dluh, ekonomický růst, uzanční definice, hrubý domácí produkt, výnosy, třináctý důchod, sociální dávky, ekonomická krize* apod.,
- často používaným termínem je slovo *investice*.

Slova cizího původu

- Deskriptivní (popisná) a analytická (založená na rozboru) rovina: „*Přemýšlel jsem, jak toto téma uchopit a rozhodl jsem se, že ho uchopím ve dvou rovinách. V rovině deskriptivní, tedy popisné a v rovině analytické,*“
- uzanční (zažilá): „*Ekonomická krize je podle uzanční definice situace, kdy hrubý domácí produkt tři čtvrtletí za sebou klesá,*“

⁹⁴ ZEMAN, Miloš. *Miloš Zeman na VŠE – Přednáška na téma Ekonomická krize a krize ekonomiky*. Youtube.com. Prezidentskedebaty.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=v_b00VUE414

- konglomerát (směsice) a komponent (část): „*Hrubý domácí produkt je **konglomerát** několika **komponent**,*“
- hypotéza (předpoklad, domněnka): „*Chci vám nabídnout **hypotézu**, že oba dva tyto populární přístupy jsou nesprávné.*“

Výroky osobností

Zeman do své přednášky začlenil (ne v doslovném znění) výroky těchto osobností:

- John Maynard Keynes (The General Theory of Employment Interest and Money, 1936): „*Budete-li do země kopat díry a pak budete tyto díry zasypávat, vzroste hrubý domácí produkt – jednak kopáním děr, jednak zasypáváním děr. Ale vaše životní úroveň, vaše ekonomická výkonnost, prostě to, co rozumíme úspěšnou ekonomikou, se opět nezmění ani o milimetr.*“
- Martin Luther King: „*Kdybych věděl, že zítra bude konec světa, ještě dnes půjdu a zasadím jablň.*“

Metafora

Ve větě „*Ale vy jistě víte, co to je Occamova břitva: redukovat vysvětlení na podstatné entity. A zde naopak byla tato břitva **rozostřena**, protože k těm dosavadním entitám přibyly další.*“ přirovnává Miloš Zeman definici hrubého domácího produktu k rozostřené břitvě.⁹⁵

Ironie a sarkasmus

„*Dámy a pánové, Fidel Castro hovoří šest až osm hodin. Pokuším se nepatrně zkrátit svoje úvodní slovo tak, aby byl alespoň pět minut čas na vaše dotazy, které by měly začínat slovy **Jak to děláte, že jste tak geniální?***‘. Nicméně předpokládám, protože je osm hodin a padesát minut, že zhruba, ale opravdu jenom zhruba skončím za dvacet minut, aby bylo o to více času na vaše názory, které jsou pro mě daleko cennější než moje vlastní názory, protože ty znám už dlouho a v poslední době mě začínají nudit.“

„*A protože ekonomičtí novináři s **inteligencí jim vlastní** nejsou schopni pochopit více, než deskriptivní úroveň, tak nás zaplavují články o tom, jak tady zuří ekonomická krize, ale ani se příliš nepokoušejí analyzovat příčiny této krize.*“

⁹⁵ ZEMAN, Miloš. *Miloš Zeman na VŠE – Přednáška na téma Ekonomická krize a krize ekonomiky*. Youtube.com. Prezidentskedebaty.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=v_b00VUE414

*„Nedoporučuji toto **kalouskovské řešení**.“*

Hyperbola

*„Před dvěma lety zde jedna z politických stran vystoupila se slibem nám, starobním důchodcům, že jim vyplatí takzvaný třináctý důchod, v **závratné** výši dva tisíce čtyři sta korun.“*

Frazeologismy

Rčení, tedy ustálené slovní spojení s obrazným základem (vyrýt brázdu, zanechat stopu) se objevuje ve větách: *„Vyrýli jste brázdu. Zanechali jste stopu v dějinách.“*

Prostředky aktuálního členění

- **Subjektivní slovosled:** *„Nedoporučuji toto kalouskovské řešení.“* Zeman postavil réma (nedoporučuji) do popředí věty a tím na něj dal důraz. Taktéž změnil větný přízvuk, který se u subjektivního větného členění ocitá na začátku věty, ne na konci.
- **Opakování:** *„Nicméně předpokládám, protože je osm hodin a padesát minut, že **zhruba, ale opravdu jenom zhruba** skončím za dvacet minut, aby bylo o to více času na vaše názory, které jsou pro mě daleko cennější než moje vlastní názory, protože ty znám už dlouho a v poslední době mě začínají nudit.“*

7 ANALÝZA PÍSEMNÉHO PROJEVU

Metodologie

V této části práce se budeme věnovat některým psaným projevům Miloše Zemana. Opět jsme vybrali projevy rozdílné, jedním z nich je kondolence a druhým je status na sociální síti. Každý z projevů je určen jiné osobě a k jiné příležitosti a má jinou strukturu, proto bude možné postihnout různé jazykové prostředky (spisovnost, termíny, frazeologismy, metaforu a metonymii).

7.1 Kondolence Baracku Obamovi

Dne 13. června 2016 odeslal prezident Miloš Zeman kondolenci prezidentovi Spojených států amerických Baracku Obamovi. V ní vyjádřil soustrast rodinám obětí teroristického útoku na gay klub v Orlandu (12. června 2016), kde útočník hlásící se k organizaci Islámský stát zastřelil přes padesát osob.⁹⁶

7.1.2 Obsah projevu

„Vážený pane prezidente,

S hlubokým zármutkem a šokem jsem přijal zprávu o masakru padesáti nevinných obětí v Orlandu. Tento brutální a zákeřný teroristický útok, ke kterému se údajně přihlásil takzvaný Islámský stát, mířil na základní hodnoty svobody a demokracie. Hodnoty, které americký lid vždy střežil a statečně obhajoval.

Jménem lidu České republiky bych chtěl v tento smutný okamžik Vám i rodinám obětí vyjádřit nejhlubší soustrast.

V této souvislosti bych chtěl rovněž zopakovat důležitost globálního boje proti terorismu. Tento boj může být úspěšný pouze v případě společného úsilí celého civilizovaného světa.

S úctou

⁹⁶ ČTK. *Střelec zabil v gay klubu na Floridě přes padesát lidí. Palba se mísila s hlasitou taneční hudbou.* Aktualne.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/az-deset-lidi-zranil-strelec-v-gay-klubu-na-floride-spekuluj/r~8b7fbcd307711e682470025900fea04/>

Miloš Zeman
prezident České republiky⁹⁷

7.1.3 Struktura projevu

Kondolence je ustálený projev pronášený jako vyjádření soustrasti. Při pohledu na projev (horizontální členění textu) si můžeme povšimnout typické struktury, dělení na oslovení, jednotlivé odstavce s promluvou, rozloučení a podpis pisatele.

7.1.4 Jazykové prostředky

Spisovnost

Kondolence si vyžaduje spisovný jazyk, který byl použit.

Termíny

V textu se nachází dvouslovná pojmenování (*teroristický útok, Islámský stát, Česká republika*), víceslovná (*Spojené státy americké*) či jednoslovné termíny (*demokracie, terorismus*).

Frazeologismy

Pro kondolenci jsou některé výrazy typické, například spojení „*Jménem lidu České republiky bych chtěl v tento smutný okamžik Vám i rodinám obětí vyjádřit nejhlubší soustrast.*“

Metonymie

„*Tento brutální a zákeřný teroristický útok, ke kterému se údajně přihlásil takzvaný Islámský stát, mířil na základní hodnoty svobody a demokracie.*“ Jde o přenesení pojmenování z organizace na její příslušníky.

⁹⁷ ZEMAN, Miloš. *Prezident republiky kondoloval americkému prezidentovi*. Hrad.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/prezident-republiky-kondoloval-americkemu-prezidentovi-12741>

7.2 Statusy na síti Facebook.com

Úplně jiným, poměrně novým typem psaného projevu jsou krátké statusy na sociálních sítích. Prezident, tak jako jiní politikové a další známé osobnosti využívá ke komunikaci s občany například síť Facebook.com nebo síť Twitter.com. Sociální síť Facebook.com podle serveru Lupa.cz navštěvuje 4 až 4,5 milionu Čechů, avšak číslo je nepřesné kvůli fiktivním profilům. Podle stejného zdroje se nejvíce uživatelů sítě pohybuje mezi 25 až 30 lety (31 % uživatelů), avšak síť je čím dál oblíbenější i u uživatelů staších třiceti let.⁹⁸ Můžeme však stále říct, že ji prezident využívá ke komunikaci se spíše mladšími obyvateli.

7.2.1 Obsah projevu

8. červen 2016

„Na úvod státní návštěvy Arménie jsem uctil oběti genocidy Arménů u památníku v Jerevanu a zasadil jsem zde strom. Následovalo setkání s arménským prezidentem. Společně jsme také navštívili česko-arménský podnikatelský seminář.“⁹⁹

9. červen 2016

„V Arménii jsem se dnes setkal s představitelem místní jezidské komunity, prohlédl jsem si slavnou likérku Ararat, proběhlo i rozloučení s mým arménským protějškem. Odpoledne jsem pak zahájil oficiální návštěvu Makedonie, která brání celou Evropu před přívalem migrantů. Je třeba vyslovit poděkování.“¹⁰⁰

Krátká zpráva informuje o návštěvě Arménie, během níž mimo jiné prezident uctil památku obětí masakru z roku 1915. Oba statusy jsou doplněny několika fotografiemi, na kterých je Miloš Zeman zachycen s arménským prezidentem či jinými významnými představiteli země nebo při sázení památného stromu. Statusy jsou specifické tím, že umožňují všem uživatelům sítě ihned veřejně reagovat na příspěvek. Pod příspěvkem z 9. června jsou komentáře ironické (Vratislav Mynář: *„Děkuji Miloši za ta krásná slova!*

⁹⁸ DOČEKAL, Daniel. *Velký pohled Facebooku na české uživatele: co mají nejvíce v oblibě?*. Lupa.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://www.lupa.cz/clanky/velky-pohled-facebooku-na-ceske-uzivatele-co-maji-nejvice-v-oblibe/>

⁹⁹ ZEMAN, Miloš. *Miloš Zeman – prezident České republiky*. Facebook.com. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/prezidentcr/posts/1079697308779360>

¹⁰⁰ ZEMAN, Miloš. *Miloš Zeman – prezident České republiky*. Facebook.com. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/prezidentcr/posts/1080277662054658>

*Jsem hrdý, že jsem členem tvé kanceláře! A že jsi mě ubránil i přes ty nájezdy kavárny požadující mou prověrku nebo rezignaci! Metál si doslal zaslouženě.“)*¹⁰¹ vyjadřující podporu (Nataša Šlaichrtová: *„Držím palce pane Prezidente. Je třeba hájit zájmy svých občanů. Nejsme tady na věčnost, ale pokud žijeme, tak chceme žít v míru a pohodě a ne v napětí a nejistotě...život se má žít a ne přežívat!!“)*¹⁰² a mnohdy i příspěvky vulgární, pravopis ignorující a pod projev prezidenta se nehodící, i pokud vezmeme v úvahu, že prezident nemluví vždy spisovně (Miloslav Slambor: *„Dekujeme bohu ze mame od sametove revoluce prvnioho pana prezidenta ktery stoji za ceskym narodem a dava do poradku to co Vasek posral. Prvni prezident ktery se neda zaprodat.“)*¹⁰³

7.2.2 Struktura projevu

Texty jsou psány formou krátkých statusů, které se rozsahem pohybují v řádu několika řádků. Jejich účelem je krátce informovat o nějaké skutečnosti. Text nebývá výrazně členěn, avšak často pod ním nacházíme doprovodné fotografie.

7.2.3 Jazykové prostředky

Spisovnost

Příspěvky Miloše Zeman na síti Facebook.com jsou psané spisovnou češtinou.

Termíny

Ve stavech se nachází vlastní jména (*Arménie, Jezídové, Ararat*) a termín *genocida*.

Metonymie

*„Odpoledne jsem pak zahájil oficiální návštěvu **Makedonie**, která brání celou **Evropu** před přívalem migrantů.“* Zde je přenesen název státu na jeho příslušníky.

¹⁰¹ MYNÁŘ, Vratislav. *Miloš Zeman – prezident České republiky*. Facebook.com. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/prezidentcr/posts/1080277662054658>

¹⁰² ŠLAICHRTOVÁ, Nataša. *Miloš Zeman – prezident České republiky*. Facebook.com. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/prezidentcr/posts/1080277662054658>

¹⁰³ SLAMBOR, Miroslav. *Miloš Zeman – prezident České republiky*. Facebook.com. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/prezidentcr/posts/1080277662054658>

8 SPECIFIKA PROJEVU MILOŠE ZEMANA

V předchozí kapitole jsem rozebrala některé mluvené a písemné projevy a na nich ukázala jazykové prostředky, které Miloš Zeman používá. Z rozdílných projevů vyplývá, že prostředky, ale i délku a strukturu projevu volí podle situace. Ve vánočním poselství, které trvá 11 minut, hovoří ke všem občanům České republiky a jeho projev je spisovný, slavnostně laděný, vážný. Použitá první osoba jednotného čísla odkazuje k jeho aktivní roli v politice (vyjadřuje své názory, informuje o tom, co vykonal). Ve druhém mluveném projevu se okolnosti mění. 20 minut promlouvá k užšímu, odbornějšímu publiku, které je složené převážně z vysokoškoláků. Často volí ironický tón, nadsázku a vtip, které jsou pro něj typické, ale i ekonomickou terminologii a cituje světové osobnosti. Vyjadřuje zde své názory na krizi ekonomiky, navrhuje řešení a vyzývá publikum k přemýšlení nad tematikou: „*Chci vám nabídnout hypotézu, že oba dva tyto populární přístupy jsou nesprávné.*“¹⁰⁵ Sloveso *nabídnout* používá v promluvě vícekrát, působí sebejistěji, než sloveso *myslet si* (Myslím si, že oba tyto populární přístup jsou nesprávné). Jiný je i projev při setkání s občany v rámci návštěvy některého kraje. Zde často po krátkém úvodním slovu k aktuálnímu tématu odpovídá na dotazy občanů a to i humorně. Při návštěvě Strakonice (2. 6. 2016) na otázku mladé dívky, jaké to je být prezident, odpověděl citátem: „*Donald Trump, jeden z kandidátů na amerického prezidenta, odpovídal na podobnou otázku: ‚Jaké je to být v prezidentské kampani?‘ Říkal: ‚Odporné a krásné.‘ Když tu prezidentskou kampaň vyhraje, je to už jenom krásné a já bych chtěl poděkovat Strakonickým, že právě tady jsem měl nadprůměrné výsledky v prezidentských volbách.*“¹⁰⁶

Úplně odlišný je psaný projev adresovaný Baracku Obamovi. Kondolence má svou ustálenou strukturu, je intimnější, adresovaná určité osobě. Zato statusy na Facebook.com strukturu danou nemají, ale jsou obecně kratší, několikařádkové a obsahují jednoduché sdělení pro všechny uživatele sítě. Prezident ve svých statusech kromě informací o návštěvách informuje i o tiskových konferencích, ke kterým připojuje i živě vysílaná videa nebo o setkáních s občany. Samotné statusy nenesou apelovou funkci, čistě informují o průběžné činnosti prezidenta a tvoří tak jakýsi chronologický záznam jeho programu. Prostor pro

¹⁰⁵ ZEMAN, Miloš. *Miloš Zeman na VŠE – Přednáška na téma Ekonomická krize a krize ekonomiky*. Youtube.com. Prezidentskedebaty.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=v_b00VUE414

¹⁰⁶ ZEMAN, Miloš. *Miloš Zeman – prezident ČR: Setkání s občany města Strakonice*. Youtube.com. OrangeVideoTube. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=sca2WTySO5w>

písemnou diskuzi prezidenta a občanů poskytují na svých internetových stránkách Parlamentní listy.

K délce svých mluvených projevů se Miloš Zeman na programové konferenci Strany práv občanů (2015) vyjádřil takto: „*Vážený pane předsedo, milý Honzo, vážení a milí přátelé, děkuji za pozvání na programovou konferenci Strany práv občanů, a protože úvodní slovo, jak se říká na Moravě, má být krátké a klobása dlouhá, tak mi dovoluji jenom několik stručných úvodních poznámek a pak se těším na naši diskuzi.*“¹⁰⁷ Že není zastáncem dlouhých projevů, dokazuje i narážka na délku projevu Fidela Castra při přednášce na Vysoké škole ekonomické. Není tedy vůbec výjimkou, že svůj projev zahajuje informací o jeho délce, často připojí i nadsázku: „*Dobrý den, dámy a pánové, děkuji za pozvání na Festival Exportu a dovoluji mi, abych v krátkém, zhruba pětihodinovém projevu objasnil některé svoje názory na takzvanou politiku ekonomické diplomacie.*“¹⁰⁸

V projevu Miloše Zemana (často na konci) se vyskytuje tzv. bonmot (vtip, citát se satirickým podtextem): „*Říká se o mně přátelé, že každý svůj projev končím bonmotem. Je to pravda. Ale na tomto shromáždění neřeknu bonmot svůj, ale řeknu bonmot podnikatele, který založil podnikatelskou školu, a je škoda, že ne všichni podnikatelé se touto školou řídí. Ten podnikatel se jmenoval Tomáš Baťa a nikdy neřikal moji zaměstnanci, vždycky říkal moji spolupracovníci. Vždycky si uvědomoval, že stroje a budovy lze nahradit, ale sehraný tým lidí, ten největší lidský kapitál, se dá nahradit velmi obtížně. Cituje se mnoho jeho výroků, ale jeden se téměř necituje, protože je urážlivý, a doufám, že tato urážka se netýká vás zde přítomných ve Španělském sále. Ten výrok zní, neříkej, že to nejde, řekni, že to neumíš.*“¹⁰⁹

Bonmot se často vztahuje k novinářům nebo alkoholu: „*Jste informován jako průměrný český novinář, tedy špatně. Jinak byste věděl, že už pět let piji slivovici. A po ledvinové kolice mi lékaři nařídili hodně pít. Naštěstí ale neřekli co, takže kombinuji víno*

¹⁰⁷ ZEMAN, Miloš. *Projev prezidenta republiky Miloše Zemana na programové konferenci SPO*. Parlamentnilisty.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Projev-prezidenta-republiky-Milose-Zemana-na-programove-konferenci-SPO-407045>

¹⁰⁸ ZEMAN, Miloš. *Projev prezidenta republiky při zahájení Festivalu Exportu CZ 2016*. Zemanmilos.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/projev-prezidenta-republiky-pri-zahajeni-festivalu-exportu-cz-2016-935523.htm>

¹⁰⁹ ZEMAN, Miloš. *Projev prezidenta republiky při „CZECH TOP 100“*. Zemanmilos.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/projev-prezidenta-republiky-pri-%E2%80%9Eczech-top-100%E2%80%9C-289929.htm>

a pivo,¹¹⁰ či k politikům: „*Pane interpelující poslanče Karle Vyměťte, s rizikem, že na mě podáte žalobu a budete následovat kolegy Macka, Devátého a mnohé další, chci úvodem své odpovědi konstatovat, že vaše interpelace na mě působí jako řev dinosaura vylézajícího z páchnoucích bažin.*“¹¹¹

Nejen občasné použití vulgarismů, bonmotů a ironie je pro Zemana typické. Je mu přičítáno vytvoření několika nových výrazů, které slouží jako prostředek aktualizace, jako je slovo *nabřífovat* – od slova brífink: „*Můžete říci, že totéž může platit i o ministroví, který samozřejmě musí být předem nabřífován. Ale kým nabřífován?*“¹¹² Dalším takovým slovem je složenina *superholocaust*: „*Tak i dnes, máme-li zabránit superholocaustu a masivnímu vyvražďování lidí, potřebujeme sjednocenou ozbrojenou akci.*“¹¹³ Tuto složeninu použil ve svém projevu při zahájení mezinárodního fóra „*Let My People Live*“ v souvislosti s Islámským státem.

Z výzkumu agentury STEM/MARK před druhým kolem prezidentských voleb (2013) vyplývá, že Češi vnímají Miloše Zemana jako dobrého rétora: „*Zeman je v pozitivním smyslu vnímán jako Čech, je vzdělaný, často názorově blízký a lidový. Umí mluvit, je rozhodný a zkušený.*“¹¹⁴ Je pravda, že jeho projevy jsou srozumitelné, logické a přednášené s jistotou, bez papíru či jiné nápovědy. „*Zejména obyvatelé malých měst (do 5 tis. obyv.) volí Zemana kvůli jeho národnosti a proto, že jim je sympatický. Senioři pro Zemana častěji hlasují proto, že ho pokládají za inteligentního a výřečného kandidáta. Zvláště lidé ve věku 45-59 let si Zemana vybrali jako svého kandidáta, jelikož jim připadá více lidový (pro obyčejné lidi) a pokládají ho za zkušeného politika. Pro voliče z řad mužů a pravicově smýšlejících je Zeman zkušený politik. Hlavně voliči ODS ho budou volit, jelikož je jim sympatický. Především pro voliče ČSSD, obyvatele Moravy a větších měst (20 -100 tis. obyv.) je Zeman ten správný kandidát, jelikož má sociální citění. Obzvláště vysokoškoláci pro něj hlasují proto,*

¹¹⁰ ZEMAN, Miloš. *Zeman a jeho ministři měli zabijačkové výjezdni zasedání*. Novinky.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/koktejll/154975-zeman-a-jeho-ministri-meli-zabijackove-vyjezdni-zasedani.html>

¹¹¹ ZEMAN, Miloš. 39. *schůze Poslanecké sněmovny*. psp.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1998ps/stenprot/039schuz/s039113.htm>

¹¹² ZEMAN, Miloš. *Projev prezidenta republiky v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR*. Pražský hrad [online]. 2014 [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/619.shtml>

¹¹³ ZEMAN, Miloš. *Projev prezidenta republiky Miloše Zemana při zahájení mezinárodního fóra „Let My People Live!“*. Hrad.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/projev-prezidenta-republiky-milose-zemana-pri-zahajeni-mezinarodniho-fora-let-my-people-live-11568>

¹¹⁴ STEM/MARK. *PREZIDENTSKÉ VOLBY 2013 2. KOLO*. img.ct24.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://img.ct24.cz/multimedia/documents/44/4325/432431.pdf>

že má smysl pro humor a proto, že ho považují za důvěryhodného a pohotového kandidáta.“¹¹⁵ V této stati z výzkumu se dozvídáme o Zemanově lidovosti. Nabízí se otázka, zda je do lidovosti zahrnuta i expresivní mluva. Potvrzuje se zde závěr z analýzy projevu na Vysoké škole ekonomické, že se Zeman mladé lidi snaží oslovit vtipem a ironií.

Z průzkumu se však dozvídáme i negativa: „*Negativy jsou jeho politická minulost, arogance, nesympatičnost a celkový způsob vystupování (samolibost, vulgárnost, projev). Zaznívají i poukazy na sklony k alkoholu, levicovost a opoziční smlouvu.*“¹¹⁶ Zajímavý je fakt, že při druhém kole prezidentských voleb pro Schwarzenberga hlasovali spíše vzdělanější voliči, zato pro Zemana spíše starší voliči (viz příloha 3).

Nicméně se Miloš Zeman podle průzkumu (2016) Centra pro výzkum veřejného mínění umístil na žebříčku nejoblíbenějších politiků a předstihl tak vítěze minulého roku Andreje Babiše. Důvěru Zemanovi projevilo 56 % občanů.¹¹⁷ Podle serveru Aktuálně.cz na tom má podíl fakt, že Miloš Zeman ostře vystupuje proti migrantům.¹¹⁸

Češi v roce 2016 hodnotí působení Miloše Zemana takto: „*Nejvíce dotázaní občané ocenili, jak je prezident Miloš Zeman v kontaktu s občany a zná jejich problémy (70 %), že v tomto ohledu selhává si myslí pouze necelá čtvrtina veřejnosti (24 %). Více než dvě třetiny občanů (68 %) hodnotí jako dobré také to, jak prezident plní funkce svěřené Ústavu, kritické stanovisko v tomto ohledu vyjádřila o málo více než čtvrtina respondentů (26 %).*“¹¹⁹

¹¹⁵ STEM/MARK. *PREZIDENTSKÉ VOLBY 2013 2. KOLO*. img.ct24.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://img.ct24.cz/multimedia/documents/44/4325/432431.pdf>

¹¹⁶ tamtéž

¹¹⁷ CVVM. *Důvěra vrcholným politikům – leden 2016*. cvvm.soc.cas.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7499/f3/pi160204.pdf

¹¹⁸ BARTONÍČEK, Radek. *Zeman v žebříčku popularity předstihl Babiše, věří mu víc než polovina lidí*. Aktuálně.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/prezident-zeman-je-mezi-lidmi-stale-popularnejsi-predbeh1-i/r~80344c84cb5911e58a2b0025900fea04/>

¹¹⁹ CVVM. *Hodnocení působení Miloše Zemana v prezidentském úřadě – leden 2016*. cvvm.soc.cas.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/instituce-a-politici/hodnoceni-pusobeni-milose-zemana-v-prezidentskem-urade-leden-2016>

ZÁVĚR

Úkolem této práce bylo vymezit specifika ústních a písemných projevů prezidenta Miloše Zemana. V teoretické části jsme definovali jazykové prostředky, u nichž jsme také uvedli příklady jejich použití v politickém projevu. V části rétorické jsme shrnuli dějiny rétoriky, vysvětlili její důležitost pro praxi politika. Následovala stať o jazyce politiků, ve které jsme uvedli některá specifika jejich projevu a navázali jsme hlavním tématem této práce, projevem Miloše Zemana. Po krátkém seznámení s jeho životem následovala analýza jeho mluvených a psaných projevů, jež posloužila jako opora pro závěrečné vyvození specifík jeho projevu.

V práci bylo záměrně odkázáno na některé kontroverzní počiny prezidenta a na reakce na ně, ať už se jedná o komentář jiného politika nebo trend posledních let, virální videa, která šíří zejména vulgarismy prezidentem použité. I když se Miloš Zeman v naprosté většině případů vyjadřuje spisovně, občasné použití vulgarismů je pro něj typické. Tímto by však hlava státu být proslavena neměla, zvláště pokud jde právě o komická videa, jež se dostanou i k dětem, a budí v nich od dětství pocit, že v politice jde o vulgarismy, lhaní, ironii a zesměšňování.

ZDROJE

Literatura

BUCHTOVÁ, Božena. *Rétorika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. 210 s. ISBN 80-247-0868-X.

ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. 2. vyd. Olomouc: Rubico, 2008. 248 s. ISBN 978-80-7346-093-8.

KARLÍK, Petr a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. [i.e. 4. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. 799 s. ISBN 978-80-7106-624-8

KROBOTOVÁ, Milena. *Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. 219 s. ISBN 80-244-0187-8.

LOTKO, Edvard. *Kapitoly ze současné rétoriky*. 2. vyd., aktualiz. a rozš. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. 202 s. Učebnice. ISBN 80-244-0796-5.

MISTRÍK, Jozef. *Rétorika*. 2. upr. vyd. Bratislava, 1980.

Internetové zdroje

BABIŠ, Andrej. *PŘEPIS: CO PŘESNĚ ŘEKL ANDREJ BABIŠ K ČAPÍMU HNÍZDU VE SNĚMOVNĚ*. Neovlivni.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://neovlivni.cz/prepis-co-presne-rekl-andrej-babis-k-capimu-hnizdu-ve-snemovne/>

BABIŠ, Andrej. *XIV. Fórum Zlaté koruny – Prezident pro cestu z krize – celý záznam*. Youtube.com. [online]. 2. 4. 2016 [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?list=PL_9KkNQT6oSsv428xthTH16fAjsSp5bU0&v=yJRc5Z97ico

BARTONÍČEK, Radek. *Zeman v žebříčku popularity předstihl Babiše, věří mu víc než polovina lidí*. Aktualne.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/prezident-zeman-je-mezi-lidmi-stale-popularnejsi-predbehli/r~80344c84cb5911e58a2b0025900fea04/>

BIT. *Jedním slovem: Co vás napadne, když se řekne Miloš Zeman?*. Domaci.ihned.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://domaci.ihned.cz/c1-64533570-jednim-slovem-co-vas-napadne-kdyz-se-rekne-milos-zeman>

CVVM. *Důvěra vrcholným politikům – leden 2016*. cvvm.soc.cas.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7499/f3/pi160204.pdf

CVVM. *Hodnocení působení Miloše Zemana v prezidentském úřadě – leden 2016*. cvvm.soc.cas.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/instituce-a-politici/hodnoceni-pusobeni-milose-zemana-v-prezidentskem-urade-leden-2016>

ČTK. *Střelec zabil v gay klubu na Floridě přes padesát lidí. Palba se mísila s hlasitou taneční hudbou*. Aktualne.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/az-deset-lidi-zranil-strelec-v-gay-klubu-na-floride-spekuluj/r~8b7fbcda307711e682470025900fea04/>

DOČEKAL, Daniel. *Velký pohled Facebooku na české uživatele: co mají nejvíce v oblíbenosti?*. Lupa.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://www.lupa.cz/clanky/velky-pohled-facebooku-na-ceske-uzivatele-co-maji-nejvice-v-oblibe/>

DRULÁK, Petr. *Metafory v mezinárodní politice*. iir.cz: Mezinárodní politika. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.dokumenty-iir.cz/MP/MPArchive/2005/MP022005.pdf>

DVOŘÁK, Michal. *Malá vánoční statistika*. LummoX.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://www.lummoX.cz/novorocni-projevy.html>

ERBAN, Karel. *Proč užíváme cizích slov*. nase-rec.ujc.cas.cz: Naše řeč. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3149>

FIALA, Petr. *Kontrarevoluce normálních lidí a poslání občanských demokratů*. ODS.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/region.plzensky/clanek/7974-kontrarevoluce-normalnich-lidi-a-poslani-obcanskych-demokratu>

HAVEL, Václav. 1990: *Václav Havel*. Rozhlas.cz. [online]. 21. 6.2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/data/_zprava/od-tgm-k-zemanovi-poslechnete-si-vanocni-a-novorocni-projevy-vsech-prezidentu-1436738#1935-masaryk

HAVLÍK, Martin. *Jazyk politiků pod drobnohledem*. ujc.cas.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: www.ujc.cas.cz/sys/galerie-download/oddeleni-stylistiky-a.../jazyk_politikx.rtf

HRBEK, Jaroslav. *S nepřáteli strany nejednáme, ale bojujeme....* Rozhlas.cz. [online]. 3. 4. 2016 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/archiv/projevy/_zprava/s-nepreateli-strany-nejedname-ale-bojujeme-789738

Ing. Miloš Zeman, CSc. Parlamentnilisty.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/profilu/prezident>

Ing. Miloš Zeman. Nasipolitici.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.nasipolitici.cz/cs/politik/1112-milos-zeman>

JAKEŠ, Miloš. *Milouš Jakeš – Ku*vy telefonický!!! Raritní záznam*. Youtube.com. Kufir007 [online]. 3. 4. 2016 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=IPkkiD_umpA

JAKEŠ, Miloš. *Přepis části projevu generálního tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše v Červeném Hrádku dne 17. července 1989*. Totalita.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/txt/txt_o_jakesm_text_hradek_01.pdf

JP IN PRAGUE. *Miloš Zeman – Kunda sem, kunda tam (Dirty Talking Mix) (2014)*. Youtube.com. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=AEBksaOlqiY>

KALOUSEK, Miroslav. *VIDEO: Takhle Zeman vrávorá u korunovačních klenotů. 90 procent lidí si myslí: Byl opilý*. Tn.nova.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/zpravy/zajimavosti/hit-internetu-zeman-a-korunovacni-klenoty-bavi-lidi.html>

KAPUKKU, Michal. *M.C. Milosh – Bubble Bum*. Youtube.com. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=xvXolK9d2ig>

KLAUS, Václav. *Czech Republic President Vaclav Klaus Speaks On Democracy*. Youtube.com. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=bZF1FY4g2mY>

KLAUS, Václav. *Projev prezidenta republiky v Evropském parlamentu*. Klaus.cz. [online]. 21.6.2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/229>

KLAUS, Václav. *2007: Václav Klaus*. Rozhlas.cz. [online]. 21.6.2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/data/_zprava/od-tgm-k-zemanovi-poslechnete-si-vanocni-a-novorocni-projevy-vsech-prezidentu-1436738#2007-klaus

KLAUS, Václav. *Vystoupení prezidenta republiky na 19. kongresu ODS*. Klaus.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/1715>

KOLÁŘ, Petr. *Před pěti lety Topolánek vypustil „kmotry”. Dodnes nelituje*. Idnes.cz. [online]. 3. 4. 2016 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/pred-peti-lety-vpustil-topolanke-daliku-v-seznam-kmotru-ktery-poskodil-ods-161-/domaci.aspx?c=A141120_2117203_mfdnes_ffr

KOPŘIVA, Ondřej. *Babišova hatmatilka? Korte si objednal posudek. Tlumočník není třeba, stojí v něm*. Lidovky.cz. [online]. 20. 6. 2016 [cit. 2016-06-20]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/babisova-hatmatilka-korte-si-objednal-posudek-tlumocnik-neni-treba-stoji-v-nem-1yq/zpravy-domov.aspx?c=A140515_175757_ln_domov_oka

KRBŮŠEK, Václav a kol. *Pussy walk*. Pussywalk.com. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://pussywalk.com/cs>

MASARYK, Garrigue, Tomáš. *1935: Tomáš G. Masaryk*. Rozhlas.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/data/_zprava/od-tgm-k-zemanovi-poslechnete-si-vanocni-a-novorocni-projevy-vsech-prezidentu-1436738#1935-masaryk

MYNÁŘ, Vratislav. *Miloš Zeman – prezident České republiky*. Facebook.com. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/prezidentcr/posts/1080277662054658>

PRO. *Prdel, hovno, hajzl, prošoustat, předposranost, bordel. Hovoří Karel Schwarzenberg*. Parlamentnilisty.cz: Anketa. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z:

<http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/-Prdel-hovno-hajzl-prosoustat-predposranost-bordel-Hovori-Karel-Schwarzenberg-344356>

SLAMBOR, Miroslav. *Miloš Zeman – prezident České republiky*. Facebook.com. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/prezidentcr/posts/1080277662054658>

SCHWARZENBERG, Karel. *Naši republiku jsme důkladně zkurvili*. Schwarzenberg promluvil k sexu za peníze. Lukáš Petřík. Parlamentnilisty.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/poslanecka-snemovna/Nasi-republiku-jsme-dukladne-zkurvili-Schwarzenberg-promluvil-k-sexu-za-penize-280453>

SOBOTKA, Bohuslav. *ČSSD zahájila předvolební kampaň v Hodoníně*. Youtube.com. OrangeVideoTube [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ed3E5cHNg7Y>

STEM/MARK. *PREZIDENTSKÉ VOLBY 2013 2. KOLO*. img.ct24.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://img.ct24.cz/multimedia/documents/44/4325/432431.pdf>

SVOBODOVÁ, Věra. *Hatmatilka nevadí, ale vulgární politik jako by ukazoval holou řiť, miní jazykovedec*. Lidovky.cz. [online]. 3. 4. 2016 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/hatmatilka-nevadi-ale-vulgarni-politik-jako-by-ukazoval-holou-rit-mini-jazykovedec-gez-/zpravy-domov.aspx?c=A140517_161728_ln_domov_vsv

ŠLAICHRTOVÁ, Nataša. *Miloš Zeman – prezident České republiky*. Facebook.com. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/prezidentcr/posts/1080277662054658>

ŠPAČEK, Ladislav. *Vulgarismy v politice*. Ladislavspacek.cz. [online]. 3. 4. 2016 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: <http://www.ladislavspacek.cz/vulgarismy-v-politice/>

TĚŠITELOVÁ, Marie. *O přejatých slovech v češtině z hlediska kvantitativního*. sas.ujc.cas.cz: Slovo a slovesnost. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3345>

TOMIIKUCZ. *Sobotka's czenglish*. Youtube.com. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=K13njP5RdXw>

TOPOLÁNEK, Mirek. *DOKUMENT: Úvodní projev Mirka Topolánka na kongresu ODS*. Idnes.cz. [online]. 3. 4. 2016 [cit. 2016-04-03]. Dostupné z:http://zpravy.idnes.cz/dokument-uvodni-projev-mirka-topolanka-na-kongresu-ods-piw/domaci.aspx?c=A091121_134843_domaci_ban

Volba prezidenta České republiky. Volba-prezidenta.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.volba-prezidenta.cz/>

WIRNITZER, Jan. *V neděli odvoláme Nečase a Zeman jmenuje naši vládu, burcuje iniciativy*. Idnes.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/demonstrace-7-dubna-na-vaclavskem-namesti-fpo-domaci.aspx?c=A130404_134414_domaci_jw

ZEMAN, Miloš. *DOKUMENT: Projev Miloše Zemana na sjezdu ČSSD*. Novinky.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/specialy/dokumenty/296182-dokument-projev-milose-zemana-na-sjezdu-cssd.html>

ZEMAN, Miloš. *Miloš Zeman – projev na letenské pláni 1989*. Youtube.com. Vody202. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=01r2INhKZoc>

ZEMAN, Miloš. *Připítek prezidenta republiky při večeři s prezidentem ČLR v Lánech*. Zemanmilos.cz: Články. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/pripitek-prezidenta-republiky-pri-veceri-s-prezidentem-clr-v-lanech-939207.htm>

ZEMAN, Miloš. *Pussy Riot je jen pornografická skupinka, prohlásil Miloš Zeman v Hovorech z Lán*. Rozhlas.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/zajimavosti/_zprava/pussy-riot-je-jen-pornograficka-skupinka-prohlasil-milos-zeman-v-hovorech-z-lan-1415075

ZEMAN, Miloš. *Miloš Zeman – Kunda sem, kunda tam*. Youtube.com. Honza Salajka. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=cI_2-5-ZAEM

ZEMAN, Miloš. *Vánoční poselství prezidenta republiky Miloše Zemana*. Zemanmilos.cz. [online]. 21. 6. 2016 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/vanocni-poselstvi-prezidenta-republiky-milose-zemana.htm>

ZEMAN, Miloš. *Prezident Miloš Zeman: Vánoční poselství 2013*. Youtube.com. OrangeVideoTube. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=FaWMfwOWFfg>

ZEMAN, Miloš. *Miloš Zeman na VŠE – Přednáška na téma Ekonomická krize a krize ekonomiky*. Youtube.com. Prezidentskedebaty.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=v_b00VUE414

ZEMAN, Miloš. *Prezident republiky kondoloval americkému prezidentovi*. Hrad.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/prezident-republiky-kondoloval-americkemu-prezidentovi-12741>

ZEMAN, Miloš. *Miloš Zeman – prezident České republiky*. Facebook.com. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/prezidentcr/posts/1079697308779360>

ZEMAN, Miloš. *Miloš Zeman – prezident České republiky*. Facebook.com. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/prezidentcr/posts/1080277662054658>

ZEMAN, Miloš. *Miloš Zeman – prezident ČR: Setkání s občany města Strakonice*. Youtube.com. OrangeVideoTube. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=sca2WTySO5w>

ZEMAN, Miloš. *Projev prezidenta republiky Miloše Zemana na programové konferenci SPO*. Parlamentnilisty.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Projev-prezidenta-republiky-Milose-Zemana-na-programove-konferenci-SPO-407045>

ZEMAN, Miloš. *Projev prezidenta republiky při zahájení Festivalu Exportu CZ 2016*. Zemanmilos.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z:

<http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/projev-prezidenta-republiky-pri-zahajeni-festivalu-exportu-cz-2016-935523.htm>

ZEMAN, Miloš. *Projev prezidenta republiky při „CZECH TOP 100“*. Zemanmilos.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/projev-prezidenta-republiky-pri-%E2%80%9Eczech-top-100%E2%80%9C-289929.htm>

ZEMAN, Miloš. *Zeman a jeho ministři měli zabijačkové výjezdni zasedání*. Novinky.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/koktejl/154975-zeman-a-jeho-ministri-meli-zabijackove-vyjezdni-zasedani.html>

ZEMAN, Miloš. *39. schůze Poslanecké sněmovny*. psp.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1998ps/stenprot/039schuz/s039113.htm>

ZEMAN, Miloš. *Projev prezidenta republiky v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR*. Pražský hrad [online]. 2014 [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr-milos-zeman/vybrane-projevy-a-rozhovory/619.shtml>

ZEMAN, Miloš. *Projev prezidenta republiky Miloše Zemana při zahájení mezinárodního fóra „Let My People Live!“*. Hrad.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/projev-prezidenta-republiky-milose-zemana-pri-zahajeni-mezinarodniho-fora-let-my-people-live-11568>

PŘÍLOHY

1) Odborný posudek projevu Andreje Babiše¹²⁰

Odborný posudek

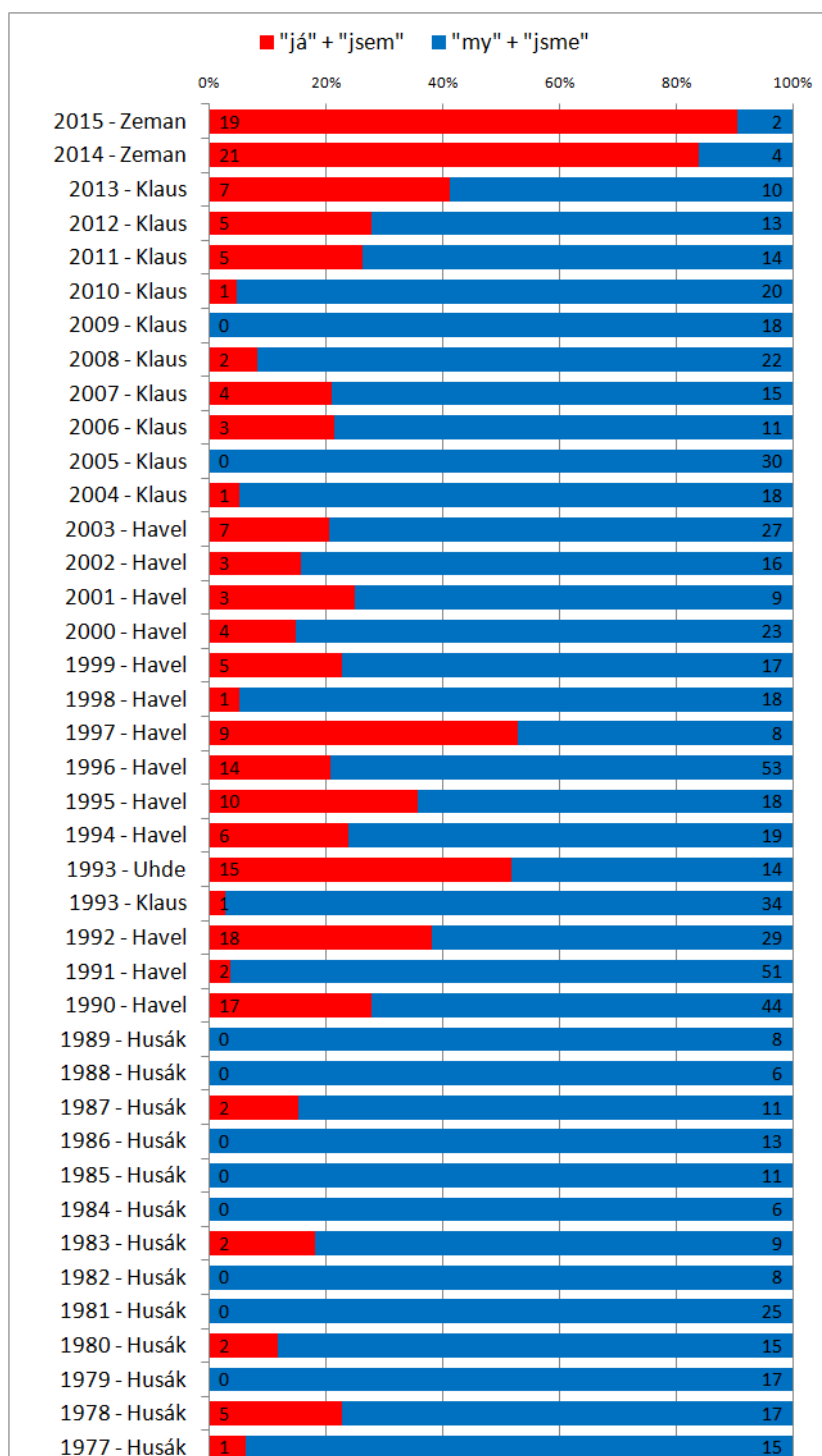
**ve věci jazyka, jež poslanec Parlamentu ČR a ministr financí ČR Ing. Andrej Babiš
užívá ve veřejných projevech na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR**

Na základě posouzení veřejně dostupných záznamů veřejných projevů poslance Parlamentu ČR a ministra financí ČR Ing. Andreje Babiše Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., klasifikuje dle *Společného evropského referenčního rámce pro jazyky* (<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky?lang=1>) jazyk užitý Ing. Andrejem Babišem v těchto projevech jako projev v českém jazyce na úrovni C2 či vyšší (v referenčním rámci neuváděné).

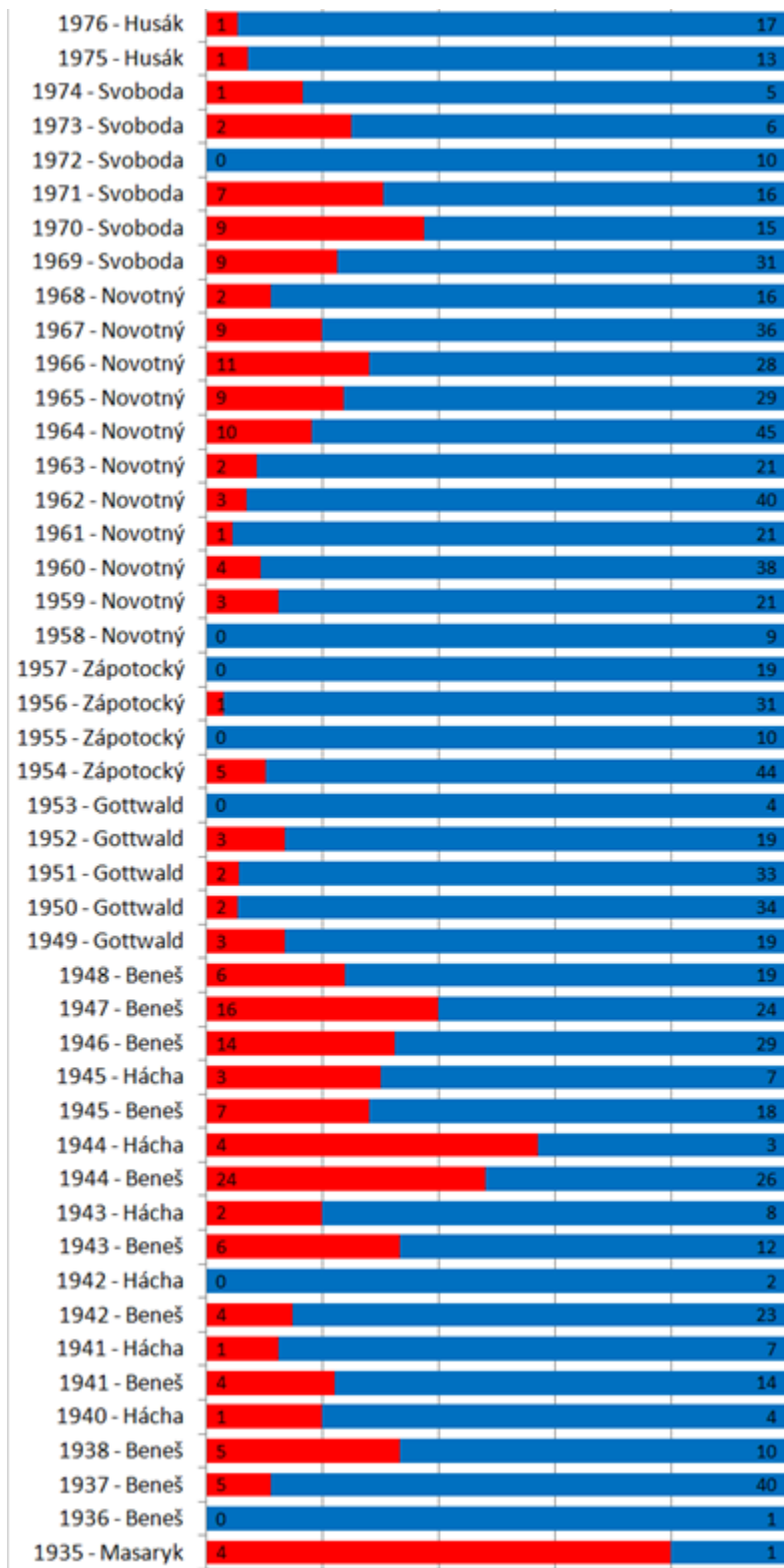
To v praxi znamená, že pan poslanec Andrej Babiš až na řídké výjimky (zejména lexikálního a tvaroslovného rázu v nepřípraveném a emotivně vypjatém projevu) ovládá a také bezproblémově užívá český jazyk ve formách plně srozumitelných jeho roditelým mluvčím, přičemž vzhledem k tomu, že mateřským jazykem pana poslance, do jehož kódu mluvní projev případně odbočí (tzv. code-switching), je slovenština, tedy jazyk velmi blízký češtině, netvoří ani uvedené výjimky reálnou překážku v porozumění projevům Ing. Andreje Babiše roditelými mluvčími českého jazyka.

¹²⁰ KOPŘIVA, Ondřej. *Babišova hatmatilka? Korte si objednal posudek. Tlumočník není třeba, stojí v něm.* Lidovky.cz. [online]. 20. 6. 2016 [cit. 2016-06-20]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/babisova-hatmatilka-korte-si-objednal-posudek-tlumocnik-neni-treba-stoji-v-nem-1yq-/zpravy-domov.aspx?c=A140515_175757_In_domov_oka

2) Graf četnosti užívání zájmena „já“ a „my“ v novoročních a vánočních projevech¹²¹

¹²¹ DVOŘÁK, Michal. Malá vánoční statistika. LummoX.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://www.lummoX.cz/novorocni-projevy.html>

3) Hodnocení vystoupení prezidentských kandidátů¹²²

Hodnocení vystoupení jednotlivých kandidátů (průměr):

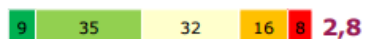
S rostoucím vzděláním hodnotí lépe vystoupení Schwarzenberga

S rostoucím věkem lépe Zemana

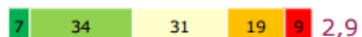
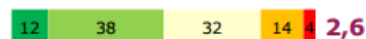
Schwarzenberg

Zeman

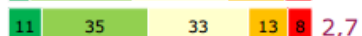
■ 1 - Výborný ■ 5 - Nedostatečný Průměrná známka

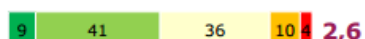
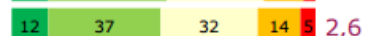
Celkem

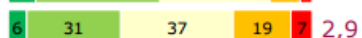
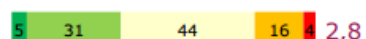
Muži

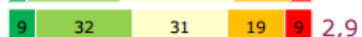
Ženy

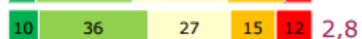
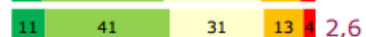
18-29 let

30-44 let

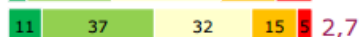
45-59 let

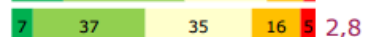
60 a více

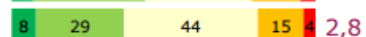
ZŠ + vyučen

Maturita

VŠ

Zdroj : STEM / MARK

¹²² STEM/MARK. PREZIDENTSKÉ VOLBY 2013 2. KOLO. img.ct24.cz. [online]. 22. 6. 2016 [cit. 2016-06-22]. Dostupné z: <http://img.ct24.cz/multimedia/documents/44/4325/432431.pdf>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Monika Maturová
Katedra:	Českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Specifika ústních a písemných projevů prezidenta České republiky
Název v angličtině:	The specifics of oral and written speeches of president of Czech republic
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá specifiky ústního a písemného projevu prezidenta České republiky Miloše Zemana. Teoretická část práce se zaměřuje na lexikologii, výpověď a rétoriku. Další část se zabývá jazykem politiků. Jedna kapitola je věnována životopisu Miloše Zemana. Další část práce uplatňuje teoretické poznatky o jazyce v analýze prezidentových mluvených a psaných projevů. Na základě analýz projevů jsou v závěru vyvozena specifika jeho projevu.
Klíčová slova:	Miloš Zeman, analýza, projev
Anotace v angličtině:	Bachelor's dissertation deals with specifics of oral and written speeches of president of Czech republic Miloš Zeman. Theoretical part of dissertation focuses on lexicology, utterance and rhetoric. Next part deals with language of politicians. One chapter is dedicated to curriculum vitae of Miloš Zeman. Next part of dissertation asserts theoretical knowledges about language in analysis of president's oral and written speeches. The conclusion summarizes specifics of his speech, which come of the analysis.
Klíčová slova v angličtině:	Miloš Zeman, analysis, speech
Přílohy vázané v práci:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Odborný posudek projevu Andreje Babiše 2. Graf četnosti užívání zájmena „já“ a „my“ v novoročních a vánočních projevech 3. Hodnocení vystoupení prezidentských kandidátů

Rozsah práce:	64 stran + přílohy
Jazyk práce:	český